

Barnevernloven § 4-6

- **særlig om forholdet mellom første og annet ledd.**

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 631

Leveringsfrist: 25.11.2011

(* regelverk for masteroppgave på:

www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR5030/reglement/vedlegg_emnebeskrivelse_masteroppgaver_JUR5030_5060.html)

Til sammen: 17019 ord

Eks. forside, innholdsfortegnelse og litteraturliste: 16366 ord

20.11.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Bakgrunn for tema og problemstilling	1
1.2	Rettskilder	2
1.2.1	Lov og forarbeider	2
1.2.2	Retts- og nemndspraksis	3
1.2.3	Internasjonal rett	4
1.3	Avgrensning	6
1.4	Begreper	8
1.5	Mål for avhandlingen og oversikt over den videre fremstillingen	9
<u>2</u>	<u>BARNEVERNLOVEN § 4-6</u>	<u>10</u>
2.1	Bestemmelsens rettslige plassering	10
2.2	Bestemmelsens innhold	10
2.3	Klageadgang etter barnevernloven § 4-6 første og annet ledd	15
2.4	Utfordringer ved anvendelsen av barnevernloven § 4-6	17
2.5	Nærmere om begrepet samtykke	21
2.5.1	Oversikt	21
2.5.2	Samtykkekompetanse	21
2.5.3	Samtykkets innhold og vekt	25
<u>3</u>	<u>FORHOLDET MELLOM BARNEVERNLOVEN § 4-6 FØRSTE OG ANNET LEDD</u>	<u>28</u>
3.1	Avhandlingens spissede problemstilling	28
3.2	Tolking og vurdering	28

3.2.1	Innledning	28
3.2.2	Ordlyden i lys av tolkingsprinsipper, EMK og Barnekonvensjonen	28
3.2.3	Forarbeider og etterfølgende uttalelser	39
3.2.4	Retts- og nemndspraksis	42
3.2.5	Teori	47
<u>4</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>50</u>
<u>5</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>52</u>

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for tema og problemstilling

Utgangspunktet for denne avhandlingen er min interesse for akutthjemlene i barnevernloven. Denne interessen har jeg fått gjennom mitt arbeid som barnevernkonsulent ved Barnevernvakten i Oslo. Jeg er i særdeleshet opptatt av § 4-6 i Lov 17.juli 1992 nr 100 om barneverntjenester. Med bakgrunn i mitt engasjement for denne bestemmelsen har jeg formulert følgende tittel på masteravhandlingen:

Barnevernloven § 4-6

- *særlig om forholdet mellom første og annet ledd.*

Jeg utleder av dette følgende spissede problemstilling vedrørende forholdet mellom § 4-6 første og annet ledd:

Har annet ledd et selvstendig virkeområde, slik at hvis situasjonen oppfyller visse kriterier, benytter man annet ledd som plasseringsgrunnlag, selv om foreldrene eventuelt skulle samtykke til plasseringen?

Spørsmålet befinner seg i kjernen av legalitetsprinsippet og berører forvaltningens skjæringspunkt mellom frivillighet og tvang. Implisitt i dette ligger sentrale velferdsrettslige tema. Hvilken betydning har frivillighet, og hvilken betydning skal frivillighet ha? Hva betyr et samtykke? Hvilken vekt skal et samtykke gis? Hvor går grensene for når det offentlige *ikke skal* gripe inn med tvang versus når det offentlige *må* gripe inn med tvang? Videre berører spørsmålet sentrale tema innenfor internasjonale konvensjoner, herunder retten til respekt for familie og privatliv og barns rett til beskyttelse mot overgrep.

1.2 Rettskilder

1.2.1 Lover og forarbeider

Lov 17.juli 1992 nr 100 om barneverntjenester (barnevernloven, forkortelse bvl.) er den helt sentrale lov i barnevernets arbeid. Den gir det offentlige rett og mulighet til å gripe inn i borgernes privatsfære. Dens formål er etter § 1-1 *”å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid”* og *”å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår”*. Det var under lovforarbeidene omstridt hvorvidt barns *rett til hjelp* skulle lovfestes. Slik ble det ikke, og barnevernloven er ikke en rettighetslov som sådan¹. Samtidig har loven et sterkt rettighetspreg, der barneverntjenesten har en aktivitets- og handleplikt i forhold til å hjelpe barn, herunder å beskytte barn mot overgrep². Barn har dessuten rettigheter etter FNs konvensjon om barnets rettigheter³, og flere av barnevernlovens bestemmelser er tilsvarende konvensjonens bestemmelser. Dette har betydning for hvordan barnevernloven allikevel kan fremstå som en rettighetslov.

Lov 8.april 1981 nr 7 om barn og foreldre (barneloven, forkortelse bl.) er også viktig for barnevernets arbeid. Loven hører til innenfor det privatrettslige og familierettslige området. Den definerer forholdet mellom barn og foreldre, og representerer som sådan et viktig utgangspunkt for hvordan og hva man tenker om familien som system i Norge. Hvilke rettigheter og plikter som finnes i relasjonen mellom foreldre og barn har i høyeste grad betydning for hva barnevernet kan tillate seg og samtidig er forpliktet til å gjøre av inngripen overfor denne relasjonen.

Begrepet ”samtykke” har en sentral posisjon i avhandlingens tema og problemstilling. Lov 2.juli 1999 nr 63 om pasientrettigheter (pasientrettighetsloven, forkortelse pasrl.) gir verdifulle bidrag til avklaring av begrepene ”samtykke” og ”samtykkekompetanse”. Lov 31.05.1918 om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige

¹ Lindboe (2011)

² Lindboe (2008)

³ Se avhandlingens pkt 1.2.3

viljeserklæringer (avtaleloven, forkortelse avtl.) har også betydning for forståelse av disse begrepene.

Barnevernretten tilhører det offentligrettslige området, og er nærmere bestemt spesiell forvaltningsrett. Lov 10.februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven, forkortelse fvl.) har derfor betydning for barnevernets virksomhet, men den er samtidig så generell at den må suppleres av barnevernloven.

Lov 17.06.2005 nr 90 om mekling og rettergang i sivile saker (tvisteloven, forkortelse tvl.) har betydning for prosessen i saker etter barnevernloven. De nye reglene for saksbehandling i fylkesnemnda trådte i kraft samtidig med den nye tvisteloven. Det er nå en betydelig koordinering av reglene for saksbehandling i fylkesnemndene og reglene i den nye tvisteloven⁴.

Barnevernloven fra 1992 erstattet Lov 17.juli 1953 nr 14 om barnevern. Begge lovene har samme utgangspunkt, nemlig at det å flytte barn vekk fra foreldrene skal være en siste utvei. Hovedmotivet til ny lov var etter forarbeidene⁵ økt rettssikkerhet. Rettspraksis etter 1953-loven har fremdeles verdi. Samtidig minsker verdien etterhvert som tilfanget av dommer etter ny lov øker.

Forarbeidene er grundige, og de helt sentrale er Ot.prp. nr 44 (1991-1992), Ot.prp. nr 104 (1992-1993) og NOU 1985:18 "Lov om sosiale tjenester mv". Ot.prp. nr 76 (2005-2006) gjelder nytt kapittel 7, om saksbehandlingsregler for fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, og ga nye bestemmelser om blant annet klage over akuttvedtak.

1.2.2 Retts- og nemndspraksis

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker⁶ har vedtakskompetanse i de såkalte tvangssakene, herunder bvl. § 4-6 annet ledd. Fylkesnemnda behandler ikke saker etter

⁴ Hove i Gyldendal Rettsdata, bvl kap 7 note (318)

⁵ NOU 2000:12 "Barnevernet i Norge"

⁶ Heretter kalt fylkesnemnda

§ 4-6 første ledd. Denne bestemmelsen er dermed ikke gjenstand for avgjørelser i noen rettsinstans⁷.

Ved utgangen av 2010 var antallet dommer vedrørende barneverntiltak i Høyesterett 59⁸. Ingen av disse dommene har et rendyrket fokus på saker etter § 4-6 annet ledd. Det er også få, om noen i det hele tatt, avgjørelser i lagmansrett og tingrett med et rendyrket fokus på § 4-6 annet ledd. Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker er den rettsinstans som helt konkret befatter seg med disse sakene. De sakene som er tilgjengelig via Lovdata er avgjørelser vedrørende det påklagde vedtaket. Jeg har altså ikke hatt tilgjengelig de avgjørelser som befatter seg med den foreløpige godkjenningen.

Dette betyr imidlertid ikke at det ikke finnes noe som helst å bygge på i avgjørelser i høyere rettsinstanser. For det første har uttalelser og avgjørelser i Høyesterett vedrørende andre bestemmelser i barnevernloven betydning i forståelse av de fire grunnleggende prinsippene i barnevernloven⁹. Disse har igjen betydning for vår forståelse og tolking av bestemmelsene som denne avhandlingen dreier seg om. For det annet er det mulig å benytte seg av avgjørelser vedrørende andre bestemmelser der dommene inneholder uttalelser av prinsipiell karakter. For det tredje inneholder en av dommene uttalelser vedrørende § 4-6 annet ledd der denne bestemmelsen har vært benyttet forut for vedtak om omsorgsovertakelse.

Den Europeiske Menneskerettighetsdomstol har i konkrete saker uttalt seg vedrørende akuttvedtak. Dette redegjør jeg nærmere for i det følgende.

1.2.3 Internasjonal rett

I Lov 21.mai 1999 nr 30 om menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven, forkortelse mnskrl.) er FNs konvensjon om barnets rettigheter¹⁰

⁷ Om klageadgang, se avhandlingens del 2 om bvl. § 4-6

⁸ Lindboe (2011)

⁹ Om de fire prinsippene, se avhandlingens del 3

¹⁰ Heretter kalt Barnekonvensjonen

og Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen¹¹ som to av fire konvensjoner gjort gjeldende som norsk lov. Etter mnskrl. § 3 går bestemmelser etter disse konvensjonene ved motstrid foran intern rett.

Barnekonvensjonen ble ratifisert av Norge i 1991, og inkorporert i norsk rett i 2003. EMK ble vedtatt av Europarådet 4.november 1950, og inkorporert i norsk rett i 1999. De andre to konvensjonene som gjennom menneskerettsloven er inkorporert i norsk lov er FNs Sivile og Politiske rettigheter og FNs konvensjon om Økonomiske, Sosiale og Kulturelle rettigheter. Jeg forholder meg videre kun til EMK og Barnekonvensjonen i avhandlingen, da det er disse som ligger nærmest avhandlingens tema. Etter at EMK og Barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk lov, arbeider barnevernets instanser ikke bare etter barnevernloven. EMK, og først og fremst artikkel 8 om retten til respekt for privatliv og familie, og Barnekonvensjonen legger på linje med barnevernloven føringer for hva som skal vektlegges i avgjørelser og hvilke hensyn som skal tas.

Av EMKs artikler er særlig artikkel 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv aktuell for denne avhandlingen. Av Barnekonvensjonens artikler er først og fremst artikkel 3 nr 1 om barnets beste av sentral betydning for avhandlingen. Artikkel 3 nr 1 er sammen med artikkel 2 om ikke-diskriminering, artikkel 6 om barnets rett til liv og utvikling og artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt Barnekonvensjonens generelle prinsipper. Disse prinsippene har verdi både som enkeltartikler og ved forståelse og tolking av de andre artiklene i konvensjonen¹². Av de fire generelle prinsippene er det kun artikkel 3 nr 1 jeg går nærmere inn i. Av andre artikler av særlig interesse for avhandlingen er artikkel 3 nr 2 om barnets rett til omsorg, artikkel 7 om barnets rett til familie og familieliv, artikkel 16 og artikkel 9 om retten beskyttelse mot inngrep i barnets familie- og privatliv og dessuten artikkel 19 om retten til beskyttelse mot omsorgssvikt og overgrep.

¹¹ Heretter forkortet til EMK

¹² Smith (2011)

Den Europeiske Menneskerettighetsdomstol¹³ har i flere saker avsagt dom vedrørende barnevern, og også vedrørende akutthjemler. Særlig relevant er Adele Johansen mot Norge¹⁴ og K og T mot Finland¹⁵. Det eksisterer ingen tilsvarende domstol som ivaretar rettighetene som følger av Barnekonvensjonen, men FNs Barnekomité overvåker og kontrollerer statene, utgir rapporter, kritiserer og gir anbefalinger¹⁶.

Norsk rett presumeres å være i samsvar med EMK og Barnekonvensjonen. Til støtte for denne presumsjonen har Høyesterett flere ganger uttalt at det er samsvar mellom rettigheter etter EMK og bestemmelser etter barnevernloven. I dommen inntatt i Rt.2002 s.875 om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 og tilbakeføring etter bvl. § 4-21, uttaler Høyesterett at rettighetene etter EMK art 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv ikke går lenger enn de rettigheter som følger av § 4-12. Vilåårene i § 4-12 er svært strenge, og Høyesterett anser bestemmelsen for å være i samsvar med EMK art 8. I Rt. 2002 s.908 om samvær uttaler førstvoterende at norske Høyesterettsdommer avsagt etter Adele Johansen-saken ser ut til å være i samsvar med uttalelsene der. I Rt. 2003 s.425, også om samvær, presiserer førstvoterende at vurderinger og avgjørelser i Høyesterett må være i samsvar med EMK art 8. I dommen inntatt i Rt.2007 s.561 om adopsjon fremholder Høyesterett at det ikke er noe som peker i retning av at EMDs praksis i forhold til adopsjonssaker viser til andre eller strengere vilkår enn de vilkår som norsk rettspraksis forholder seg til. EMD har vist til vilkåret om at adopsjon kun skal benyttes i ekstraordinære tilfeller, og det fremholdes av førstvoterende i Rt.2007 s.561 at dette sammenfaller med det norske ”tungtveiende grunner”.

1.3 Avgrensning

Jeg avgrenser avhandlingen til kun å dreie seg om bvl. § 4-6, og redegjør dermed ikke for de andre akutthjemlene i barnevernloven¹⁷.

¹³ Heretter forkortet til EMD

¹⁴ Adele Johansen mot Norge (1996)

¹⁵ K og T mot Finland (2001)

¹⁶ Smith (2011) og Barneombudet, se www.barneombudet.no

¹⁷ Nærmere om barnevernlovens akutthjemler, se Oppedal (2008)

Jeg avgrenser avhandlingen til å handle om plassering av barn under 15 år. Plassering av barn over 15 år utløser egne problemstillinger og utfordringer knyttet til barnets egen beslutningsmyndighet. Ved fylte 15 år innehar barnet etter bvl. § 6-3 selv partsrettigheter, og dette innebærer bl.a. at barnet selv må samtykke til plassering etter § 4-6 første ledd. Dette faller utenfor avhandlingens tema. Det samme gjelder Barnekonvensjonen artikkel 12 om barns rett til å bli hørt.

I følge forarbeidene¹⁸ gjelder § 4-6 første ledd også i forhold til andre som har daglig omsorg for barnet. Dette må også gjelde annet ledd. For enkelhets skyld avgrenser jeg avhandlingen til *ikke* å handle om andre enn barnets foreldre.

Videre avgrenser jeg avhandlingen til ikke å dreie seg om andre tiltaksalternativer enn de som er aktuelle etter annet ledd, altså *plassering utenfor hjemmet*. Første ledd åpner for langt flere alternativer til tiltak enn de alternativer annet ledd åpner for. Det fremgår ikke klart i § 4-6 annet ledd hvilke plasseringsalternativer barnevernet kan benytte, men som hovedregel er det de samme som ved omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12, jf bvl. § 4-14. I akutte saker etter § 4-6 annet ledd er det institusjon eller beredskapshjem¹⁹ det i så fall er tale om. I enkelte saker er det også aktuelt å plassere barnet hos et besøkshjem barnet allerede kjenner, hos besteforeldre eller andre i barnets nettverk. Plassering hos den andre forelderen er også mulig i konkrete saker. I den grad jeg i det hele tatt trekker inn tiltaksalternativer, forholder jeg meg ikke til flere enn de nevnte. Denne avgrensningen foretar jeg både for å forenkle oversikten, og også fordi det faller utenfor avhandlingens tema å befatte seg med konkrete alternativer til tiltak.

Jeg avgrenser avhandlingen til ikke å omfatte situasjoner der en av eller begge foreldrene er mindreårige. De tilfellene åpner for en rekke særlige utfordringer som faller utenfor avhandlingens tema.

Jeg hadde i utgangspunktet tenkt å foreta en liten undersøkelse blant landets fylkesnemndsledere for å få et bilde av hva de mener om denne problemstillingen. Jeg

¹⁸ Ot.prp. nr.44 (1991-1992) s.108 og Oppedal (2008) s.131

¹⁹ Beredskapshjem kan også kalles korttidsfosterhjem

sendte derfor mail til landets fylkesnemnder med forespørsel om respons på problemstillingen. Kun én fylkesnemndsleder ga konkret respons på problemstillingen, flere avviste henvendelsen, og videre var det flere som overhodet ikke ga respons. Grunnlaget er dermed så spinkelt at det ikke kan benyttes i avhandlingen, og jeg avgrenser avhandlingen til ikke å omfatte materiale innhentet fra informanter.

1.4 Begreper

Jeg gjør oppmerksom på at jeg anvender begrepet ”avhandling” om denne oppgaven. Dette kan kanskje virke litt pompøst. De fleste benytter seg sannsynligvis av oppgavebegrepet, og venter med å anvende begrepet ”avhandling” til de eventuelt er i gang med en doktoravhandling. Jeg anvender begrepet ”avhandling” fordi oppgavebegrepet er lite presist. ”Oppgave” har flere betydninger. Det kan bety både en gitt oppgave, en oppgave som skal utføres, en oppgave som skal løses og selvfølgelig også en oppgave som skal skrives. ”Avhandling”, derimot, er snevrere og mer presist.

Jeg anvender begrepene ”barneverntjeneste”, ”barnevernvakt” og ”barnevernet” om de instanser som iverksetter vedtak etter barnevernlovens bestemmelser. Landets kommuner organiserer barnevernets arbeid noe ulikt. Der jeg anvender begrepet ”barnevernvakt” er det særlig med tanke på de barnevernvaktene som er organisert som egne instanser. Disse instansene arbeider primært etter barnevernlovens akutte hjemler. Jeg benytter meg av samlebegrepet ”barnevernet” om barneverntjenesten eller barnevernvakten. I den grad jeg benytter meg av de mer presise begrepene ”barneverntjeneste” eller ”barnevernvakt” handler dette om områder der det er forskjell mellom disse to instansene. Avhandlingens tema fokuser i hovedsak ikke på disse forskjellene, men heller på arbeids- og beslutningsområder som er sammenfallende.

Det verserer ulik benevning av vedtakene barnevernlovens akutthjemler åpner for. Både ”akuttvedtak”, ”hastevedtak” og ”midlertidige vedtak i akutte situasjoner” benyttes. Jeg anvender i hovedsak begrepet ”akuttvedtak” i avhandlingen. Barnevernlovens overskrift til § 4-6 er ”*midlertidige vedtak i akutte situasjoner*”, og dette er sannsynligvis den mest treffende formuleringen. Samtidig er den såpass lang at en forkortelse til bruk i avhandlingen er hensiktsmessig for flyten i fremstillingen.

I tillegg til avklaring av begrepene nevnt ovenfor, er det naturlig at det også forekommer avklaring av begreper underveis.

1.5 Mål for avhandlingen og oversikt over den videre fremstillingen

Avhandlingens mål er å gi en oversiktlig fremstilling av tema og problemstilling. Jeg strukturerer fremstillingen ved hjelp av juridisk metode, og berører dermed bestemmelsenes ordlyd, forarbeider, rettspraksis, tilknytning til internasjonale konvensjoner og aktuell teori. Jeg stiller i innledningen et konkret spørsmål vedrørende forholdet mellom § 4-6 første og annet ledd; *er det anledning til å plassere barn etter annet ledd også der foreldrene samtykker?* Min hypotese er at man i konkrete tilfeller kan svare ”ja” på dette spørsmålet. Dette er på ingen måte revolusjonerende. Det viktigste ved denne avhandlingen er imidlertid ikke å komme fram til et entydig konklusjon. Jeg ønsker først og fremst å belyse relevante rettslige argumenter, herunder å vise hvorfor man kan – og i visse tilfeller sannsynligvis må – plassere barn etter § 4-6 annet ledd selv om foreldrene samtykker til plassering.

I del to redegjør jeg for bvl. § 4-6, bestemmelsens rettslige plassering og innhold. Jeg behandler til dels også prosessuelle bestemmelser ved anvendelsen av § 4-6, herunder klageadgang etter § 4-6 første og annet ledd. Videre redegjør jeg for og drøfter mulige utfordringer relatert til anvendelsen av § 4-6, og da med et særlig fokus på bestemmelsens første og annet ledd. Avslutningsvis i del to redegjør jeg for og vurderer samtykkebegrepet.

I del tre behandler jeg forholdet mellom § 4-6 første og annet ledd, i lys av avhandlingens spissede problemstilling. Jeg tolker og vurderer ulike rettskilder, der jeg ønsker å belyse hvordan man kan argumentere rettslig for den ene og den andre siden av problemstillingen.

I del fire gir jeg en avsluttende kommentar.

I del fem gir jeg en oversikt over anvendte kilder.

2 Barnevernloven § 4-6

2.1 Bestemmelsens rettslige plassering

Barnevernloven § 4-6 er plassert i lovens kapittel 4 om særlige tiltak. Kapitlet inneholder såvel inngrepskriterier som tiltaksalternativer²⁰. Kapittel 4 åpner med fanebestemmelsen i § 4-1 som sier at ”ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen”. Barnets beste er et avgjørende hensyn i alle tiltak etter barnevernloven, herunder de midlertidige vedtak i akutte situasjoner etter § 4-6.

2.2 Bestemmelsens innhold

§ 4-6. Midlertidige vedtak i akutsituasjoner.

Dersom et barn er uten omsorg fordi foreldrene er syke eller barnet er uten omsorg av andre grunner, skal barneverntjenesten sette i verk de hjelpetiltak som umiddelbart er nødvendige. Slike tiltak kan ikke opprettholdes mot foreldrenes vilje.

Er det fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten uten samtykke fra foreldrene umiddelbart treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet.

Barnevernadministrasjonens leder kan i et slikt tilfelle også treffe midlertidig vedtak etter § 4-19.

Er det truffet vedtak etter annet ledd, skal begjæring om tiltak som nevnt i § 7-11 sendes fylkesnemnda snarest, og senest innen seks uker, men innen to uker hvis det gjelder tiltak etter § 4-24.

Dersom saken ikke er sendt til fylkesnemnda innen fristene som nevnt i fjerde ledd, faller vedtaket bort.

Barnevernloven § 4-6 gir hjemler til å iverksette tiltak overfor barn med bakgrunn i barnets omsorgssituasjon, og benevnes hos Oppedal som ”foreldrerettete hjemler”²¹.

²⁰ Hove i Gyldendal Rettsdata, bvl kap 4 note (65)

²¹ Oppedal (2008) s. 24

Bestemmelsens første ledd hjemler det minst vidtgående tiltaket. I den juridiske teorien diskuteres det hvorvidt første ledd skal karakteriseres som et inngrep eller ikke. Lindboe presiserer at § 4-6 første ledd ikke gir barnevernet hjemmel til inngrep, men at det klargjøres i første ledd at barneverntjenesten har rett og plikt til å hjelpe barn uten omsorg²². Oppedal, på den annen side, benevner § 4-6 første ledd som en *”inngrepsbestemmelse”*²³. Han argumenterer for at vedtak etter første ledd i menneskerettighetene vil bli sett på som en innblanding i familielivet. Videre kan barnevernets aktivitet og atferd i saker etter § 4-6 første ledd ha karakter av inngrep. Jeg velger i stor grad å anvende begrepene ”inngrep” og ”inngripen” både når det gjelder tiltak etter første ledd og etter annet ledd.

Overskriften til § 4-6 anvender begrepet ”vedtak” om bestemmelsens hjemler. Videre bestemmer bvl. § 6-1 annet ledd at *”alle ytelser og tjenester etter denne loven skal regnes som enkeltvedtak”*, jf. fv. § 2 første ledd bokstav b. Etter dette er § 4-6 første ledd et vedtak på linje med § 4-6 annet ledd. I utgangspunktet skal man da kunne regne med at forvaltningens saksbehandlingsregler og dessuten også forvaltningens rettssikkerhetshensyn gjelder ved anvendelse av første ledd. Samtidig er jeg av den oppfatning av at det i barnevernet råder en viss grad av utydelighet og usikkerhet vedrørende hva første ledd er. Bestemmelsen i første ledd bærer preg av å være ”serviceorientert”, der barnevernet bistår familien så lenge foreldrene samtykker eller ikke motsetter seg bistanden. Det er altså foreldrene selv som godkjenner beslutning om tiltak etter første ledd, og ikke en øvrig instans som er tilfelle ved tiltak etter annet ledd. Kan hende dette gjør at første ledd bærer preg av å være en beslutning om og en plikt til å hjelpe noen som ikke motsetter seg hjelpen. Samtidig er det av vesentlig betydning hvorvidt første ledd regnes som enkeltvedtak. Et enkeltvedtak utløser bestemte saksbehandlingskrav og dessuten konkrete rettigheter for de private parter²⁴. Jeg påpekte ovenfor at det er gode grunner for å regne første ledd som en inngrepshjemmel, all den tid den representerer en innblanding i familielivet. Et inngrep er en myndighetsutøvelse. Og en myndighetsutøvelse bør rammes inn av det rettssikre

²² Lindboe (2011)

²³ Oppedal (2008) s.75

²⁴ Woxholth (2006)

enkeltvedtaket. Dette synspunktet forsterkes av det faktum at det i hovedsak er ikke-jurister som praktiserer barnevernets myndighetsutøvelse. Barnevernet er godt trent på ivaretagelse av barnevernfaglige perspektiver, men ikke nødvendigvis godt trent på ivaretagelse av rettssikkerhetsperspektiver.

Diskusjonen knyttet til hva første ledd juridisk skal regnes som avduker flere utfordringer. Under avhandlingens pkt 2.4 går jeg nærmerere inn i noen av de utfordringer anvendelse av § 4-6 medbringer, herunder de som kan følge av utydelighet knyttet til første ledd.

Jeg forholder meg i det videre og på bakgrunn av de ovenstående betraktninger til § 4-6 første ledd som en innblanding i familielivet, en inngrepshjemmel og et vedtak.

Vilkårene for plassering etter § 4-6 første ledd er flere. Grunnvilkåret er at barnet skal være *"uten omsorg"*. Dette er et vidt og skjønnsmessig formulert kriterium og er ment å omfatte mange ulike situasjoner. Barnet er uten omsorg fordi foreldrene er borte fra barnet, barnet har kommet bort fra foreldrene, foreldrene er ruset, de er syke, de avviser barnet etc²⁵. Barnevernet kan ikke iverksette tiltak etter § 4-6 første ledd hvis foreldrende ikke samtykker til eller på annen måte motsetter seg tiltaket. Endelig er det et vilkår at situasjonen må være akutt. Dette følger både av overskriften i bestemmelsen, *"midlertidige vedtak i akuttsituasjoner"* og også av formuleringen i første ledd *"de hjelpetiltak som umiddelbart er nødvendige"*. For å iverksette tiltak etter § 4-6 må situasjonen være av en slik art at *umiddelbare tiltak er nødvendige*. Implisitt i dette ligger det et vilkår om at andre tiltak ikke er tilstrekkelige for å avhjelpe situasjonen på det aktuelle tidspunktet. Hove poengterer at selv om bestemmelsen retter seg mot situasjoner som har oppstått plutselig, så må den *"også kunne anvendes i tilfeller der en får kunnskap om en varig situasjon som er uholdbar for barna"*²⁶.

Ofstad og Skar påpeker at *"det påhviler barneverntjenesten en plikt til aktivt å følge opp tiltak og avvikle dem når behovet ikke lenger er til stede. Dette innebærer at barn*

²⁵ Oppedal (2008)

²⁶ Hove i Gyldendal Rettsdata, bvl. § 4-6 note (104)

som er akutt plassert utenfor hjemmet, umiddelbart skal flyttes hjem når grunnlaget for plasseringen ikke lenger foreligger”²⁷. Det er ikke angitt noen konkret tidsbegrensing for varigheten av tiltak etter første ledd, utover at barnet skal flyttes hjem når den akutte situasjonen er over og at tiltaket ikke kan opprettholdes mot foreldrenes vilje²⁸. Etter proposisjonen²⁹ er det forutsatt at det må dreie seg om kortvarige tiltak.

Beslutning om iverksetting av tiltak etter § 4-6 første ledd fattes av barneverntjeneste eller barnevernvakt.

Barnevernloven § 4-6 annet ledd åpner for at barnevernet kan flytte barnet ut av hjemmet uten foreldrenes samtykke. Det er ikke avgjørende hvor foreldre og barn oppholder seg, selv om ordlyden er rettet mot hjemmesituasjonen³⁰. Grunnvilkåret er strengt og formuleres som at *”barnet er i fare for å bli vesentlig skadelidende”*. Det må være høy grad av fare og skaden må være vesentlig. Det må i disse tilfellene foretas en risikoavveining. Herunder må det vurderes om skaderisikoen for barnet kan elimineres helt eller reduseres til et akseptabelt nivå³¹, eksempelvis ved iverksetting av hjelpetiltak i hjemmet. Kan barnevernet ta sjansen på at mildere inngrep er tilstrekkelig? Eller må barnevernet sikre situasjonen og dermed risikere at barnet blir utsatt for et for strengt inngrep? Sammenhengen mellom første og annet ledd i § 4-6 trer tydelig frem i risikoavveiningen. Enkelt sagt forholder det seg slik at der situasjonen kan avhjelpes på annen måte enn ved anvendelse av § 4-6 annet ledd skal vedtak etter annet ledd ikke iverksettes. Barnevernet må stille seg følgende spørsmål; er situasjonen virkelig så prekær at intet annet kan avhjelpe situasjonen?

I de tilfeller som sorterer under annet ledd defineres barnet til å ha et sterkt beskyttelsesbehov. Ofstad og Skar påpeker at et midlertidig vedtak etter § 4-6 annet ledd har som formål å sikre barnet³². Vilkåret for plassering etter denne bestemmelsen

²⁷ Ofstad (2010) s.85

²⁸ Rundskriv Q-0973 ”Retningslinjer om midlertidige og foreløpige vedtak i akuttsituasjoner”

²⁹ Ot.prp. nr 44 (1991-1992) s.34

³⁰ Ofstad (2010)

³¹ *ibid.*

³² *ibid.*

er strengere enn ved omsorgsovertakelse etter § 4-12. Beviskravet er imidlertid lavere enn ved omsorgsovertakelse, og mindre enn alminnelig sannsynlighetsovervekt der det er fare for alvorlig skade³³. Dette følger blant annet av disse sakenes tidsaspekt. Ofte må beslutninger tas og vedtak fattes i løpet av et svært kort tidsrom, og barnevernets muligheter til å foreta grundige undersøkelser er innskrenket. Ikke sjelden må tiltak iverksettes fordi barnevernet ikke kan risikere å la være. Uttalelser i dommen inntatt i Rt. 2002 s.875 bekrefter dette synspunktet. Førstvoterende fremholder her følgende: *”Slik jeg ser det, satte mors uttalelser barneverntjenesten i en vanskelig valgsituasjon, og ut fra truslenes karakter måtte de treffe avgjørelsen raskt. Å flytte barnet vekk fra mor var en inngripende handling. Men når de ytterst alvorlige truslene ga grunnlag for tvil om mor kunne tenkes å skade barnet, kan jeg ikke se at barneverntjenesten kan kritiseres for å ha lagt avgjørende vekt på hensynet til barnets sikkerhet”*.³⁴

Barneverntjenestens leder eller påtalemyndigheten har vedtakskompetanse i saker etter § 4-6 annet ledd. Grunnen til at påtalemyndigheten er gitt vedtakskompetanse etter denne bestemmelsen er at politiet ofte er involvert i disse sakene fra begynnelsen³⁵. Sakene blir gjerne kjent for barnevernet gjennom meldinger til politiet om husbråk, ruspåvirkete foreldre, familievold og lignende. Barnevernvakten samarbeider dessuten tett med politiet utenfor barneverntjenestens kontortid.

Som hovedregel skal et vedtak etter § 4-6 annet ledd være skriftlig. Realiteten er ofte slik at barnevernet umiddelbart må ta hånd om barnet, og vedtaket kommer muntlig til uttrykk samtidig med at det iverksettes. Her bør vedtaket raskt formaliseres gjennom et skriftlig vedtak³⁶. Etter fvl. § 24 første ledd og fvl. § 25 skal et vedtak etter bvl. § 4-6 annet ledd begrunnes samtidig med at det fattes. Fvl. § 27 bestemmer at partene snarest mulig skal gis skriftlig underretning om vedtaket. I saker som haster, som ved bvl. § 4-6 annet ledd, kan underretning etter fvl. § 27 første ledd annet punktum gis muntlig eller på annen måte.

³³ Oppedal (2008)

³⁴ Hentet fra Lovdata Online

³⁵ Ofstad (2010)

³⁶ Oppedal (2008)

Etter bvl. § 4-6 tredje ledd kan det ved vedtak etter annet ledd treffes midlertidig vedtak etter bvl. § 4-19, herunder vedtak om samvær og om plassering på skjult adresse. Det offentlige gis med denne bestemmelsen utvidet mulighet til å beskytte barnet der dette vurderes som nødvendig og til barnets beste. Det er kun barnevernadministrasjonens leder som kan treffe midlertidig vedtak om samvær og sperret adresse.

Påtalemyndigheten treffer gjerne vedtak etter § 4-6 annet ledd på tidspunkter hvor barnevernadministrasjonens leder ikke er tilgjengelig, som på nattestid og i helger.

Ofstad og Skar påpeker i denne sammenheng følgende: *"Påtalemyndighetens myndighet etter annet ledd må også innebære myndighet til rent midlertidig å nekte foreldrene kontakt med barnet"*³⁷. Jeg tenker at dette henger sammen med vurderinger knyttet til hva som er til beste for barnet. Hvis påtalemyndigheten vurderer at barnets beste er at foreldrene ikke får vite hvor barnet plasseres, så må barnet kunne skjermes fra foreldrene i påvente av at barnevernadministrasjonens leder treffer vedtak om sperret adresse etter § 4-6 tredje ledd.

Et vedtak etter § 4-6 annet ledd om plassering utenfor hjemmet skal opphøre når behovet for beskyttelse ikke lenger er tilstede. Bestemmelsens fjerde ledd og femte ledd bestemmer at et midlertidig vedtak uansett faller bort hvis det ikke innen seks uker er fulgt opp med et forslag til fylkesnemnda om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. Når forslaget er fremmet for fylkesnemnda innen fristen, fortsetter vedtaket å løpe inntil avgjørelse i fylkesnemnda.

2.3 Klageadgang etter barnevernloven § 4-6 første og annet ledd

Det følger av bvl. § 6-5 at fylkesmannen er klageinstans for de enkeltvedtak barneverntjenesten har truffet. Dette gjelder ikke de saker som etter barnevernloven kapittel 7 hører innunder fylkesnemndas kompetanseområde³⁸. Fylkesnemnda har kompetanse i de såkalte tvangssakene, herunder saker etter § 4-6 annet ledd. Saker etter § 4-6 første ledd hører dermed i utgangspunktet innunder fylkesmannens kompetanseområde. Men på grunn av at en avgjørelse om tiltak etter første ledd er gjort avhengig av at foreldrene samtykker eller ikke motsetter seg tiltaket, så vil det i praksis

³⁷ Ofstad (2010) s.92

³⁸ Ofstad (2010)

ikke forekomme at noen påklager disse avgjørelsene. Idet foreldrene motsetter seg tiltaket, så faller både tiltaket og grunnlaget for å klage bort.

Klageadgangen etter § 4-6 annet ledd følger av bvl. § 7-23. Private parter er her gitt adgang til å fremsette klage over vedtak, muntlig eller skriftlig, overfor fylkesnemnda. Bestemmelsen i § 7-23 kom inn ved lovendringen i 2006³⁹, og innebar en markant endring i klagebehandlingen. Etter tidligere bestemmelser innebar klageadgangen at de private parter fremsatte klagen *overfor den avgjørende instans*, altså barnevernet. Barnevernet i sin tur forberedte klagesaken og oversendte saken til fylkesnemnda på vanlig måte. Hove i Gyldendal Rettsdata uttrykker denne formen for klagebehandling slik; *"klagebehandlingen kunne bli noe illusorisk for den private parten"*⁴⁰. Etter gjeldende rett er de private parter rettssikkerhet nå i langt større grad ivaretatt.

Etter bvl. § 7-24 kan nemndas vedtak bringes inn for tingretten etter reglene i tvl. kapittel 36. Fylkesnemndas vedtak kan ikke påklages, men bringes inn for domstolene til *"rettslig overprøving"*⁴¹. Tingrettens dom kan etter tvl. § 36-10 tredje ledd og som hovedregel ikke påankes til lagmannsretten. Lagmannsretten behandler anken bare når den gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, når det har fremkommet nye opplysninger i saken, når det er vesentlige svakheter ved tingrettens avgjørelse eller saksbehandling eller dommen går ut på tvang som ikke er vedtatt av fylkesnemnda.

Det følger av disse prosessuelle bestemmelsene og dessuten de funn jeg har gjort i Lovdata⁴² at fylkesnemnda er den instans som i tillegg til barnevernet primært har saker etter § 4-6 annet ledd som gjenstand for avgjørelse. Det er få avgjørelser i de ordinære rettsinstanser som befatter seg med § 4-6 annet ledd. Dette finner jeg interessant. Med tanke på hvor stor inngripen i familiers liv barnevernet gis mulighet til å foreta etter akutthjemlene, hadde det vært ønskelig med sterkere føringer også fra høyere

³⁹ Lov 1.desember 2006 om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven

⁴⁰ Hove i Gyldendal Rettsdata, bvl. § 7-23 note (354)

⁴¹ Ofstad (2010) s.420

⁴² Lovdata Online

rettsinstanser. Det offentlige gis med hjemmel i § 4-6 annet ledd rett til å foreta en av de mest inngripende handlingene familier kan bli utsatt for. Barnevernet gis rett til å fjerne barnet fra foreldrene, akutt og med liten tid til å forberede barn og foreldre. Og nettopp dette tidsaspektet er antageligvis den sentrale forklaringen på hvorfor det finnes få avgjørelser som omhandler dette temaet i høyere rettsinstanser; når saken er avgjort i fylkesnemnda, så er den snart over. Nettopp det kortvarige tidsløpet er et av kjennetegnene på akutthjemlene i barnevernloven. Innen de berørte parter eventuelt rekker å klage inn saken til tingrett, så er plasseringsvedtaket enten avsluttet eller erstattet av et vedtak med lengre varighet. Etter tvl. § 36-1 nr 2 faller adgangen til søksmål bort når et hastevedtak avsluttes eller erstattes av et ordinært vedtak.

2.4 utfordringer ved anvendelsen av barnevernloven § 4-6

Anvendelse av § 4-6 innebærer til dels store rettslige og etiske utfordringer. En av utfordringene knyttet til hjemlene i § 4-6 er at bestemmelsen representerer et unntak i barnevernloven. Lovens hovedregel er at fylkesnemnda er den avgjørende instans i saker der barn blir flyttet fra foreldrene⁴³. Etter § 4-6 åpnes det imidlertid for at barnevernet kan gripe inn i familier på kort varsel, eller uten varsel, flytte barn bort fra foreldre og endog plassere dem på ukjent adresse. En avgjørelse som i utgangspunktet hører innunder fylkesnemndas ansvarsområde gis i § 4-6 en enklere anvisning i akutte situasjoner. Prosesser som barneverntjenesten normalt har flere dager på å planlegge, iverksette og gjennomføre er i de akutte situasjonene etter § 4-6 komprimert til timer, endog minutter. I et rettsikkerhetsperspektiv er dette en stor utfordring.

I barnevernets praksis foreligger det en utfordring knyttet til hvilken sammenheng anvendelse av § 4-6 annet ledd i enkelte tilfeller opptre i. Det kan forekomme at det treffes vedtak om plassering etter annet ledd i familier der barneverntjenesten allerede har opprettet undersøkelsessak etter bvl. § 4-3 med sikte på omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. I noen av disse sakene kan det hende at barnvernet fatter vedtak etter § 4-6 annet ledd fordi dette fremskynder en plassering i påvente av vedtak etter bvl. § 4-12. Dette forskyver det rettslige bildet. Omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 og en akutt plassering etter § 4-6 annet ledd legger ikke de samme vilkår til grunn. Samtidig kan

⁴³ Ofstad (2010)

barnets situasjon være uholdbar både i et akutt og i et langsiktig perspektiv. Spørsmålet i slike tilfeller må være hvorvidt barnets situasjon faktisk og rettslig er tilstrekkelig akutt. Denne kompleksiteten utfordrer barnevernets rettslige vurderinger.

Videre foreligger det en utfordring knyttet til organiseringen av barnevernets arbeid. Som nevnt organiseres arbeidet noe ulikt. Der hvor barneverntjeneste og barnevernvakt arbeider isolert fra hverandre arbeider barnvern vaktene hovedsaklig med unntaksbestemmelser i barnevernloven. Barnevernlovens akutthjemler er et smalt rettsområde, og for de instanser som primært arbeider etter akutthjemlene er dette så å si *det eneste* rettsområdet. Unntakene blir hovedregelen, og det unormale blir det normale. Man kan bli vant til en actionpreget forvaltningspraksis. Dette fordrer en ekstra årvåkenhet knyttet til rettsikkerhetsprinsipper.

Et sentralt hensyn i barnevernsaker er at foreldrene skal involveres i saken⁴⁴. Foreldrene skal få informasjon, de skal bli varslet og bli holdt orientert. De har rett til innsyn, og de skal få tilgang til rettshjelp. Disse hensynene er relevante for alle saker etter barnevernloven, men mulig å ivareta først og fremst i saker av langsiktig karakter. I saker med tiltak etter de akutte hjemlene gjør det umiddelbare tidsperspektivet det vanskelig å ivareta disse hensynene fullt ut. Kjønstad og Syse fremholder at *”EMDs praksis viser at de samme hensyn gjør seg gjeldende i akuttsaker som i langsiktige saker, men åpner for at konkrete situasjoner hvor den umiddelbare faren er på det rene, kan begrunne at disse prinsippene fravikes”*⁴⁵. EMDs praksis åpner i følge Oppedal for at *”hensynet til raske avgjørelser i akuttsaker gjør at rettssikkerheten i disse sakene blir lavere enn rettssikkerheten i forvaltningsloven”*⁴⁶. Det er imidlertid av helt sentral betydning at barnevernet ikke hviler seg i dette ”smutthullet”. Selv om det er forståelig og til og med nødvendig at rettssikkerheten i akutte saker er lavere, så må barnevernet aktivt arbeide for at den er så høy som mulig.

⁴⁴ Kjønstad (2010)

⁴⁵ Ofstad (2010) s.252

⁴⁶ Oppedal (2008) s.401-402

En klar utfordring i anvendelsen av § 4-6 er knyttet til hvordan bestemmelsen oppfattes av de private parter. Plassering etter § 4-6 første ledd er som nevnt basert på frivillighet, og annet ledd hjemler anvendelse av tvang. Fra barnevernets ståsted utgjør dette en vesentlig forskjell i grad av maktutøvelse. I tiltak etter første ledd er det i utgangspunktet opp til foreldrene om barnet skal plasseres utenfor hjemmet, mens det i tiltak etter annet ledd er opp til barnevernet. Spørsmålet er om dette er en forskjell først og fremst på et teoretisk nivå. I realiteten er det nemlig ikke gitt at de som berøres av barnevernets inngripen oppfatter denne formelle forskjellen i maktutøvelse⁴⁷. I begge tilfeller forekommer det en offentlig myndighetsutøvelse, og tilfellene kan for foreldrene fremstå som tilnærmet like. Ved tiltak etter både første og annet ledd blir familiens private sfære gjort til et offentlig domene. Det offentlige konkluderer på kort tid hva som er barnets beste i den aktuelle situasjonen. Er det best for barnet å være hjemme hos foreldrene eller er det best for barnet å bli flyttet bort fra hjemmet? Spørsmål om barnets behov og barnets beste er etter bl. § 30 spørsmål som familien og foreldrene selv som hovedregel har myndighet over. Den avgjørende forskjellen for den enkelte familie oppstår sannsynligvis i det øyeblikket barnevernet trår inn i deres private sfære. Sagt på annen måte, den store forskjellen ligger ikke nødvendigvis i hvorvidt barnevernet flytter barnet i henhold til frivillighet eller tvang. Det er ikke en selvfølge at foreldrene forstår eller opplever at det er de som har myndighet til bestemme i tilfeller etter § 4-6 første ledd. Og i akutte situasjoner har ikke barnevernet den tid som er nødvendig for å sikre at foreldrene har forstått. Dette er i høy grad en rettsikkerhetsmessig utfordring.

Det fremkommer utfordringer også knyttet til prosessuelle bestemmelser. Jeg har tidligere i avhandlingen vært inne på at § 4-6 første ledd kan fremstå som en utydelig bestemmelse hva form og dermed hva saksbehandling angår. Det fremgår eksempelvis ikke av bestemmelsens ordlyd hvordan barnevernet skal formalisere iverksetting av tiltak etter første ledd. Foreligger det et krav om skriftlighet, eller kan barnevernet selv avgjøre beslutningens form? Jeg har ikke klart å finne entydige signaler om dette⁴⁸.

⁴⁷ Hove i Gyldendal Rettsdata, bvl § 4-4 note (83)

⁴⁸ Min oppfatning er at verken Rundskriv Q-1036 "Retningslinjer for saksbehandling i barneverntjenesten", Oppedal (2008) eller Ofstad (2010) er tydelige på dette

Med tanke på hva det kan bety for de private parter å bli utsatt for offentlig inngripen har det gode grunner for seg å stille krav til vedtaks form også ved iverksetting av tiltak etter første ledd. Ved å stille krav til dokumentasjon og begrunnelse av beslutning og tiltak etter første ledd, gjøres beslutningen lettere tilgjengelig som gjenstand for klage, innsyn og kontroll⁴⁹. Videre er det etter god forvaltningsskikk⁵⁰ av sentral betydning å være etterrettelig og presis i dokumentasjon av vedtak. Oppedal formulerer et av trekkene ved § 4-6 første ledd slik; *”slike vedtak (som første ledd, min anmerkning) er underlagt en saksbehandling hvor rettssikkerhetsgarantiene er mindre fremtredende sammenlignet med de prosedyrer som følges ved fylkesnemndas og domstolenes avgjørelser”*⁵¹.

Betraktningene ovenfor viser en speilvendt problematikk. Vi er vant til å tenke at tvang medfører en større inngripen enn det frivillighet gjør. Samtidig innebærer det å flytte et barn ut av hjemmet en markant innblanding i familielivet, uansett grunnlag, tvangsmessig eller frivillig. I vårt tilfelle er det slik at man etter det ene grunnlaget kan flytte barn ut av hjemmet uten at det utløser noen større rettssikkerhetsgarantier; etter det andre grunnlaget ivaretar man sentrale rettssikkerhetsmessige hensyn. Resultatet er det samme; barnet flyttes ut. Dette kan innebære at potensialet for å bli utsatt for overtramp fra det offentlige faktisk er større ved såkalt frivillig plassering av barn enn ved tvangsplassering av barn. Oppedal bemerker at det er en *”utbredt og forståelig oppfatning at vedtak etter § 4-6 første ledd ikke reiser de samme bekymringer som vedtak etter tvangshjemlene”*⁵². Min opfatning er at det følger naturlig av de ovenstående betraktninger at også anvendelsen av § 4-6 første ledd reiser bekymringer.

Avslutningsvis i dette avsnittet vil jeg peke frem en særlig utfordring i relasjon til det frivillige aspektet ved anvendelse av første ledd. Hva er frivillighet i denne forstand? Hva er fravær av tvang? Et sentralt begrep i § 4-6 og forøvrig også i denne avhandlingens problemstilling er ”samtykke”. Samtykke og frivillighet er to sider av

⁴⁹ Fylkesmannen fører tilsyn med barnevernet, jf bvl. § 2-3

⁵⁰ Woxholth (2006)

⁵¹ Oppedal (2008) s.76

⁵² Oppedal (2008) s.76

samme sak. Forståelse for hva et samtykke er og hva det innebærer er av sentral betydning ved anvendelsen av § 4-6, og utløser særskilte utfordringer. Jeg vier derfor i det følgende plass til en nærmere gjennomgang og drøfting av aspekter knyttet til dette begrepet.

2.5 Nærmere om begrepet samtykke

2.5.1 Oversikt

Barnevernlovgivningen er en del av velferdsretten⁵³. Velferdsrettens overordnede hensyn og prinsipper er sentrale for barnevernets arbeid. Et samtykkes betydning, innhold og vekt er et typisk velferdsrettslig tema. I det norske rettssystemet har voksne, myndige mennesker stor grad av avtalefrihet. Avtalefriheten gir føringer også på velferdsrettens område, blant annet i forhold til nettopp retten til å samtykke til å motta hjelp. Denne retten til å samtykke til hjelp fra det offentlige har sin forankring i den grunnleggende verdien om retten til å bestemme over og for seg selv, formulert som *retten til autonomi*. Dette er en rett som i utgangspunktet gjelder for alle mennesker⁵⁴. På samme område finnes også respekten for en persons integritet. Dette er et grunnleggende hensyn som handler om respekt for personens vurderinger, uavhengighet og ukrenkelighet⁵⁵. Konkrete juridiske spørsmål knyttet til disse verdiene dreier seg om samtykkekompetanse, betydningen av og innholdet i et samtykke og et samtykkes vekt. I det følgende avklarer jeg disse spørsmålene i relasjon til avhandlingens spissede problemstilling, der begrepet "samtykke" er helt sentralt.

2.5.2 Samtykkekompetanse

Samtykkekompetanse handler om hvilke fysiske personer som kan gi sitt samtykke til tiltak, og videre hvorvidt disse personene faktisk kan gi sitt samtykke; om de har evne til å samtykke. Hva fysiske personer angår, så fremgår det av bvl. § 4-6 første ledd siste punktum at det er *foreldrene* som må samtykke til tiltaket, eller mer presist, som ikke motsetter seg tiltaket. Det samme følger av annet ledd; "*uten samtykke fra foreldrene*". Det første spørsmålet i relasjon til samtykkekompetanse er altså hvem det er som er

⁵³ Kjønstad (2010)

⁵⁴ *ibid.*

⁵⁵ *ibid.*

foreldrene etter disse bestemmelsene. Etter bl. § 30 er foreldrene de som har foreldreansvar. Hvis kun den ene biologiske forelder har foreldreansvar, så er det etter § 4-6 første ledd nødvendig med samtykke kun fra denne. Dette gjelder selv om den andre biologiske forelder er kjent for barnevernet. Det er ingen som kan samtykke til plassering i foreldrenes sted. Det er heller ikke nødvendig. I de situasjoner der barnevernet ikke får tak i foreldrene og dermed ikke får undersøkt hvorvidt foreldrene motsetter seg tiltaket, må barnevernet iverksette de tiltak som skal til for å avhjelpe den akutte situasjonen. Når det oppnås kontakt med foreldrene, avklares det videre behovet for tiltak og også det eventuelle samtykket. Situasjonen løses dermed. Etter § 4-6 annet ledd har det heller ingen betydning om andre enn foreldrene skulle samtykke til plassering. *"Uten samtykke fra foreldrene"* handler nettopp om dét; det er foreldrene som i disse tilfellene eventuelt ikke samtykker. Andre personers eventuelle samtykke er uten relevans.

En egen og dessuten svært praktisk problemstilling oppstår i de situasjoner der foreldrene ikke bor sammen. Interessant for denne avhandlingens tema er de situasjoner der foreldrene har felles foreldreansvar. I disse situasjonene har barnet enten delt bosted eller har fast bosted hos den ene forelder etter bl. § 36. I disse situasjonene har barnet enten samvær etter bl. kapittel 6 eller ikke samvær med den andre forelder. Spørsmålet i denne sammenhengen er hvordan saken stiller seg hvis barnevernet må gripe inn hos den ene forelder og ta barnet ut av dette hjemmet. Av forarbeidene⁵⁶ følger det at *"barneverntjenesten gis adgang til å plassere barnet i fosterhjem hos den av foreldrene som ikke har omsorg etter barneloven når barnevernet har omsorgen for barnet. Forutsetningen for at barneverntjenesten i det enkelte tilfellet skal kunne foreta en slik plassering må for det første være at den foreldren barnet plasseres hos har omsorgsevne og at løsningen er til barnets beste (...). Videre må det være en forutsetning at den av foreldrene barnet blir plassert hos tar initiativ til å få løst saken etter reglene i barneloven, slik at fosterhjemsplasseringen bare vil bli en rent midlertidig ordning i påvente av at denne foreldren eventuelt får den formelle omsorgen for barnet"*.

⁵⁶ Ot.prp nr 104 (1992-1993) s.10

I pakt med lovgivers vurderinger her og dessuten i Sosialutvalgets innstilling⁵⁷ påpeker Oppedal i sin doktoravhandling at barnevernet i tilfeller der barnet har delt bosted kan plassere barnet hos den andre forelder⁵⁸. Vilåret er at vedkommende forelder reiser krav etter bl. § 60 om at barnet midlertidig skal være hos ham eller henne. I situasjoner der barnet blir utsatt for fare hos den forelder barnet har samvær hos, kan barnevernet bringe barnet tilbake til den forelder barnet har fast bosted. Saken løses i disse tilfellene ved at denne forelder reiser sak etter bl. § 60 med krav om et midlertidig samværsforbud. Begrunnelse for det midlertidige samværsforbud er i så tilfelle at barnet blir vesentlig skadelidende ved å besøke den andre forelder. Oppedals og lovgivers betraktninger dreier seg som vi ser ikke direkte om samtykke, men har allikevel betydning for avhandlingens problemstilling. Den av foreldrene barnet kan plasseres hos samtykker nødvendigvis til plassering hos seg. Mens den av foreldrene barnet flyttes vekk fra samtykker sannsynligvis ikke. Denne forelderens samtykke eller mangel på samtykke er imidlertid ikke relevant.

Når det er avklart hvilke fysiske personer hvis samtykke er relevant, er det interessant å gå nærmere inn på begrepene samtykke og samtykkekompetanse.

Barnevernloven gir ingen definisjon på begrepene samtykke og samtykkekompetanse. Det er dermed hensiktsmessig å gå til annen lovgivning innenfor det velferdsrettslige området for å undersøke hvorvidt begrepene er nærmere definert der, og videre hvorvidt dette kan ha relevans for det barnevernrettslige. Nært til barnevernloven ligger pasientrettighetsloven. Som barnevernloven hører også denne loven innunder det velferdsrettslige området, og definerer rettigheter for borgerne i møte med behandling, tiltak eller inngripen fra det offentlige. Etter pasrl. § 4-3 første ledd har den som er myndig kompetanse til å samtykke til helsehjelp. Unntaksvis faller samtykkekompetansen etter pasrl. § 4-3 annet ledd helt eller delvis bort.

Unntakstilfellene er etter pasrl. § 4-3 annet ledd definert som situasjoner der pasienten på grunn av *”fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk*

⁵⁷ Innst.O. nr 126 (1992-1993)

⁵⁸ Oppedal (2008)

utviklingshemming åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter”. I tillegg til konkrete forhold eller tilstander knyttet til pasienten selv er det et vilkår om at pasienten *åpenbart* ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter. Dette er et strengt vilkår. Etter pasrl. § 4-3 siste ledd skal den som yter helsehjelp vurdere og avgjøre om pasienten mangler samtykkekompetanse etter annet ledd. Vurderingsmomentene er pasientens alder, psykiske tilstand, modenhet og erfaringsbakgrunn.

Avtalelovgivningen kan også kaste lys over hvordan man kan forstå begrepene samtykke og samtykkekompetanse⁵⁹. Avtl. §§ 31-36 gir bestemmelser som beskytter personer med nedsatt forståelse i visse situasjoner. Ugyldighetsreglene i disse bestemmelsene forutsetter at personen har kompetanse til å forplikte seg, og kompetansen vurderes også her konkret.

Disse synspunktene anvendt på bvl. § 4-6 første og annet ledd viser at barnevernet i et konkret tilfelle ikke kan ta det som en selvfølge at et avgitt samtykke nødvendigvis er et gyldig samtykke. Samtykket i seg selv blir en faktor som må tolkes og vurderes. I barnevernrelaterte situasjoner er det sannsynlig at vurderingsmomentene vil dreie seg om fysiske eller psykiske forstyrrelser, psykisk tilstand og modenhet. Jeg tolker ruspåvirket tilstand hos foreldre til å falle innunder *psykisk forstyrrelse* eller *psykisk tilstand*. I tillegg kan det være at barnevernet møter situasjoner der foreldrene har en psykisk utviklingshemming, mens senil demens nok er en tilstand som ikke er særlig praktisk for avhandlingens problemstilling.

Oppsummeringsvis så langt slår jeg fast at betydningen og vekten av et gitt samtykke må bestemmes ut fra helheten og i lys av den konteksten samtykket gis i og i relasjon til. Først må det avklares hvilke fysiske personer som har foreldreansvaret og som i utgangspunktet kan gi sitt samtykke til tiltak etter § 4-6 første ledd. Derneft må barnevernet foreta avveininger relatert til de konkrete vurderingsmomentene gjengitt ovenfor. Hensyn som kan tale mot at et gyldig samtykke er gitt, er tvil om vedkommende har forstått situasjonen eller tvil om vedkommende er psykisk moden

⁵⁹ Kjønstad (2010)

eller psykisk stabil. Det må også tas stilling til om vedkommende er påvirket av rusmidler som har innvirkning på psykisk tilstand og stabilitet.

2.5.3 Samtykkets innhold og vekt

I henhold til avtaleretten må et samtykke for å være gyldig ikke inneha tilblivelsesmangler, formmangler eller innholdsmangler⁶⁰. I tillegg må samtykket være gitt av en person med selvstendig kompetanse til å avgi samtykke.

Samtykkekompetanse er redegjort for ovenfor.

Kjønstad og Syse definerer formmangler til blant annet å handle om at samtykket ikke tilfredsstiller de formelle krav som foreligger på et rettsområde⁶¹. Dette er neppe særlig praktisk i vurderinger knyttet til situasjoner som faller innunder bvl. § 4-6 første og annet ledd. Det stilles ikke store krav til formen på et samtykke etter første ledd, her holder det jo faktisk til og med at samtykket kun ligger implisitt i at foreldrene ikke har motsatt seg et tiltak. Oppedal diskuterer hvorvidt et *"samtykke skal være skriftlig"*, og mener at reelle hensyn taler for det⁶². Jeg tar ikke stilling til det her, men slår fast at det etter gjeldende rett ikke stilles store krav til samtykkets form.

Begrepet "innholdsmangler" dreier seg om hva et samtykke utløser, altså hvilke rettsgoder et samtykke gir mulighet til å disponere over. Praktisk for situasjoner som faller innunder § 4-6 første ledd kan være der foreldrene ikke har forstått hva deres samtykke vil føre til. Kan hende foreldrene tror at samtykket fører til en plassering utenfor hjemmet kun for et par timer eller i hvert fall for et svært avgrenset tidsrom, mens barnevernet så for seg en plassering ut over noen dager. Da kan foreldrenes samtykke ha innholdsmangler i den grad foreldrene ikke har forstått hva konsekvensen av samtykket vil bli. En slik situasjon kan kanskje også passe innunder et samtykke gitt med tilblivelsesmangler.

⁶⁰ Kjønstad (2010)

⁶¹ *ibid.*

⁶² Oppedal (2008) s.94

Samtykke gitt under svik eller tvang faller innunder begrepet ”tilblivelsesmangler”, jf avtl. §§ 28-33. Der barnevernet ikke har informert foreldre godt nok kan kanskje begrepet ”svik” passe. Men særlig *samtykke gitt under tvang* er et interessant aspekt for denne avhandlingens problemstilling. Det finnes situasjoner der et samtykke til plassering etter § 4-6 første ledd gis i en slags trusselsituasjon. Barnevernet viser i slike situasjoner til et ”ris bak speilet” og påpeker overfor foreldre at hvis de ikke samtykker til plassering etter første ledd, eller eventuelt trekker samtykket etter plassering, så vil barnevernet iverksette plassering etter annet ledd. Dette er en praktisk problemstilling, og den utløser spørsmål om dette medfører at et samtykke gitt under disse omstendighetene ikke er et gyldig samtykke.

Kjønstad og Syse viser til hva som ligger av krav til et gyldig samtykke i helseretten, og argumenterer for at helseretten i noen sammenhenger kan vurderes som en del av forvaltningsretten⁶³. De tre vilkårene for at et samtykke er gyldig, er personell kompetanse, prosessuell kompetanse og endelig så foreligger det et krav om materiell kompetanse. Personell kompetanse dreier seg om forhold redegjort for ovenfor; personen må være den riktige personen til å avgi samtykke. I vårt tilfelle foreldrene. Videre må personen ha den nødvendige habilitet, altså ha de personlige forutsetninger for å tilegne seg forståelse av situasjonen og av samtykkets konsekvenser. Den prosessuelle kompetanse innebærer at personen må ha avgitt samtykke på en formriktig måte. Her kommer de nevnte tilblivelsesmangler inn, og også kvalitetskrav til samtykket og formkrav til samtykket. Disse siste er som tidligere nevnt ikke særlig praktiske for avhandlingens tema. Den materielle kompetanse innebærer at personen må avgi et samtykke til et saksforhold den faktisk kan avgi et samtykke til. Dette kan blant annet dreie seg om de situasjonene der barnevernet etterspør samtykke til plassering utenfor hjemmet for en tidsperiode på ”noen dager”, mens foreldrene samtykker til plassering for noen timer.

Samtykkets vekt sluttet ut fra de konkrete omstendighetene. Hvis foreldrene samtykker, og de fremstår med faktisk samtykkekompetanse og samtykket de har avgitt fremstår som et gyldig samtykke, så veier samtykket tungt. Og i de fleste tilfeller veier det

⁶³ Kjønstad (2010)

antageligvis ikke bare tungt, men det blir det avgjørende momentet for anvendelse av § 4-6 første ledd fremfor annet ledd. Avhandlingens problemstilling berører imidlertid den andre siden av dette, nemlig hvorvidt det allikevel finnes situasjoner der annet ledd bør eller endog må anvendes, uavhengig av et gyldig samtykke. Hvis det er tilfelle, så vil det i de situasjonene i så fall forholde seg slik at det gyldige samtykket ikke gis avgjørende vekt. Jeg avslutter herved tematiseringen av "samtykke" og "samtykkekompetanse" og går i det følgende inn i forholdet mellom § 4-6 første og annet ledd.

3 Forholdet mellom barnevernloven § 4-6 første og annet ledd

3.1 Avhandlingens spissede problemstilling

Jeg viser herved igjen til avhandlingens spissede problemstilling vedrørende forholdet mellom bvl. § 4-6 første og annet ledd:

Har annet ledd et selvstendig virkeområde, slik at hvis situasjonen oppfyller visse kriterier, benytter man annet ledd som plasseringsgrunnlag, selv om foreldrene eventuelt skulle samtykke til plasseringen?

Jeg er av den oppfatning at det eksisterer ulike synspunkt mellom fagpersoner i barnevernfeltet vedrørende hvor grensen skal og bør trekkes mellom disse to plasseringshjemlene. Skal grensen trekkes slik at der det foreligger samtykke til plassering, så skal første ledd, uansett andre omstendigheter, benyttes? Eller skal bestemmelsen gis et videre skjønnsområde? Det er ikke gitt at det må eksistere en fullstendig enighet vedrørende dette temaet. Kan hende det på grunn av sterkt skjønnspregede vurderinger må være rom for en viss spenning mellom første og annet ledd i § 4-6. Samtidig er det interessant å undersøke hvilke rettslige føringer som kan ligge til grunn for ulike oppfatninger.

3.2 Tolkning og vurdering

3.2.1 Innledning

Som tidligere nevnt er begrepet ”samtykke” sentralt i bvl. § 4-6 første og annet ledd. I første ledd motsetningsvis i formuleringen ”*ikke opprettholdes mot foreldrenes vilje*” og i annet ledd direkte i formuleringen ”*uten samtykke*”. Jeg har tidligere i avhandlingen vist til de ulike aspektene og vurderingsmomentene knyttet til begrepet ”samtykke”, og går ikke inn i disse betraktningene på nytt.

3.2.2 Ordlyden i lys av tolkingsprinsipper, EMK og Barnekonvensjonen

I § 4-6 første ledd finner vi formuleringen ”*dersom et barn er uten omsorg fordi foreldrene er syke eller barnet er uten omsorg av andre grunner...*”. Det springende punktet i forhold til avhandlingens problemstilling er hvorvidt formuleringen ”*uten omsorg av andre grunner*” også skal omfatte situasjoner som faller innunder vilkåret i

annet ledd; *"i fare for å bli vesentlig skadelidende"*. Hvis den gjør det, må et kompetent og gyldig samtykke bli bestemmende for valg av plasseringshjemmel.

Kriteriet for plassering av barnet etter annet ledd er noe mer konkret utformet enn kriteriet i første ledd, samtidig som at det også her åpnes for vurderinger med sterkt innslag av skjønn. Hvilke momenter og omstendigheter som passer innunder kriteriet *"vesentlig skadelidende"* må vurderes konkret. Som tidligere nevnt er grunnvilkåret i annet ledd at barnet må være *"i fare"* for å bli *"skadelidende"* og at skaden må være av *"vesentlig"* grad. Videre kan barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten treffe vedtak *"uten samtykke fra foreldrene"*. Det sentrale spørsmålet i det videre er om dette betyr at *"uten samtykke"* er det viktigste og avgjørende kriteriet, og at *"uten samtykke"* utelukker en plassering med samtykke. Altså; betyr formuleringen at hvis det ikke foreligger samtykke, da benyttes annet ledd, eller betyr formuleringen at det *ikke er nødvendig* med samtykke? Og i forlengelsen av dette må det stilles spørsmål om hvorvidt effekten av et avgitt samtykke er relativ. Med dette forstås at om det foreligger et samtykke, skal man allikevel vurdere omsorgssituasjonen konkret i forhold til grunnvilkåret i annet ledd? Eller motsetningsvis; utelukker et samtykke nødvendigheten av å vurdere situasjonen konkret? Dette er kjernen av handlingens spørsmål vedrørende forholdet mellom § 4-6 første og annet ledd.

Barnevernloven bygger på et sett med grunnleggende prinsipper eller verdier⁶⁴. Noen forfattere regner opp tre grunnleggende prinsipper, hensyn eller verdier, mens andre regner de grunnleggende prinsippene som fire i antall. Forskjellen ligger i hvorvidt legalitetsprinsippet regnes som et av de grunnleggende prinsippene. Jeg foretrekker å regne legalitetsprinsippet med som en av flere grunnleggende verdier i barnevernloven. Sandberg og Lindboe referer til disse prinsippene som fire *grunnprinsipper* i barnevernloven⁶⁵. Sandberg kaller prinsippene *"prinsipper til vern mot inngrep"*⁶⁶, og Lindboe referer til dem som hovedprinsipper og grunnsyn⁶⁷. Prinsippene fungerer både

⁶⁴ Kjønstad (2010)

⁶⁵ Lindboe (2008) Sandberg (2003)

⁶⁶ Sandberg (2003) s.35

⁶⁷ Lindboe (2008)

som sentrale hensyn i og bak lovgivningen, og dessuten også som prinsipper i tolking av barnevernlovens bestemmelser. Prinsippene det her er snakk om, er legalitetsprinsippet, det mildeste inngreps prinsipp, prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp. Jeg går ikke nærmere inn på forskjellen mellom begrepene ”prinsipper”, ”verdier” og ”hensyn”. Jeg slår ganske enkelt fast at det ved tolking og anvendelse av bestemmelser i barnevernloven må tas særlig hensyn til fire grunnleggende aspekter.

Oppedal fremholder at det *”etter legalitetsprinsippet kreves hjemmel i norsk lov for å kunne gjøre inngrep i borgernes private forhold”*⁶⁸. Som tolkingsprinsipp innebærer legalitetsprinsippet at de hjemler som foreligger må tolkes med forsiktighet. Legalitetsprinsippet er relativt, i betydningen av at jo mer vidtgående inngrepet er, jo klarere hjemmel kreves⁶⁹. Problemstillingene i denne avhandlingen handler nettopp om inngrep som er vidtgående. Dommen inntatt i Rt.1992 s.242 bekrefter dette synspunktet. Førstvoterende referer her til den myndighetsfratakelse som omsorgsovertakelse og lignende inngrep etter barnevernloven som de alvorligste tvangsinngrep man kan utsettes for. Jo mer tyngende inngrep det er snakk om, jo større betenkeligheter må man ha i forhold til for eksempel utvidende tolking⁷⁰. På det offentligrettslige området må tolking av hjemler foregå på en slik måte at resultatet skaper forutsigbarhet, forutberegnelighet og likhet. Man benytter seg av snever eller innskrenkende tolking fremfor utvidende eller analogisk.

Legalitetsprinsippets betydning for § 4-6 første og annet ledd og dermed også for avhandlingens problemstilling er sterk og mangesidig. En snever tolking av § 4-6 tilsier at det overlates så lite som mulig til det barnevernfaglige skjønn og de barnevernfaglige vurderingene knyttet til barnets situasjon. I lys av dette kan spørsmålet om samtykke være det avgjørende punkt. Som tidligere nevnt innebærer også vurdering av samtykke en viss grad av skjønnspregede vurderinger. Samtidig vil det å avgjøre en situasjon basert primært på samtykke innebære et *mindre* omfang av skjønn. Ved et

⁶⁸ Oppedal (2008) s.121

⁶⁹ Sandberg (2003)

⁷⁰ Eckhoff (2007)

foreliggende og definert gyldig samtykke kan man unngå en eventuell tvil knyttet til vurderinger rundt barnets omsorgssituasjon. Noen situasjoner er lite tvilsomme hva barnets omsorgssituasjon angår. Dette gjelder eksempelvis der barnet er uten omsorgspersoner på det aktuelle tidspunktet. Andre situasjoner åpner for sterkt skjønnspregete vurderinger. Disse vurderingene bygger på blant annet barnevernfaglige og psykologiske perspektiver og prinsipper. Vurderingene relateres til den konkrete situasjonen. Hvis omsorgssituasjonen ikke bare er et grunnvilkår, men også det endelig avgjørende kriteriet, så åpnes det for resultater basert på sterkt skjønn. Motsetningsvis overlates så lite som mulig til det skjønnspregede hvis samtykke er det avgjørende kriteriet i valg av plasseringshjemmel. Konklusjonen som følge av disse betraktningene er at hvis et gyldig samtykke foreligger og barnet befinner seg i en situasjon uten omsorg i vid forstand⁷¹, så benytter man seg av første ledd. Dette skaper kanskje den mest forutsigbare situasjonen for foreldrene, der de gis muligheten til å tenke at ”jeg samtykker, altså blir det en frivillig plassering”.

Samtidig er ikke dette problemfritt. Gitt at barnets omsorgssituasjon objektivt sett passer innunder andre ledd; barnet utsettes for fare for å bli vesentlig skadelidende, og faremomentet er stort. Foreldrene samtykker til at barnevernet plasserer barnet utenfor hjemmet. Barnevernet velger å benytte første ledd, men gjør det klart for foreldrene at hvis de trekker samtykket, så vil barnevernet straks fatte og iverksette vedtak etter annet ledd. Jeg berørte så vidt denne problemstillingen under drøftingen av begrepet ”samtykke”. Der stilte jeg spørsmål om samtykket i et slikt tilfelle i det hele tatt kan defineres som gyldig, gitt at det er avgitt under forutsetning av at samtykket innebærer fravær av tvang. I tillegg til dette aspektet kan det også forholde seg slik at legalitetsprinsippet setter skranker for muligheten til å benytte seg av en såkalt ”frivillig tvang”-praksis⁷². ”Frivillig tvang” oppstår i de situasjoner der man først benytter første ledd som plasseringsgrunnlag, men så iverksetter annet ledd hvis foreldrene skulle ombestemme seg og trekke samtykket. Der den ”frivillige tvangen” er formidlet, oppfordres foreldrene til frivillig å gå med på en plassering av barnet, og blir samtidig

⁷¹ Med ”uten omsorg i vid forstand” menes her alle situasjoner der barnet befinner seg uten omsorg, også situasjoner som faller innunder situasjonsbeskrivelsen i bvl. § 4-6 annet ledd, jf Oppedal (2008)

⁷² Oppedal (2008) problematiserer skjult tvang/ ”frivillig tvang” på s.77

gjort oppmerksom på ”riset bak speilet”; trekker de samtykket, endres plasseringsgrunnlaget, og plasseringen opprettholdes. Dette er problematisk i lys av legalitetsprinsippet. Der barnet er i sterkt behov for beskyttelse og ikke under noen omstendighet kan oppholde seg sammen med foreldrene, kan man tenke at det i legalitetsprinsippet ligger et krav om at man må benytte den hjemmelen som avhjelper den konkrete situasjonen.

Den såkalte ”frivillige tvangen” kan også være skjult for foreldrene. Barnevernet har tatt stilling til at om foreldrene skulle komme til å trekke samtykke, så må vedtak etter annet ledd umiddelbart iverksettes. Dette formidles imidlertid ikke til foreldrene før de eventuelt har trukket samtykket. I disse situasjonene kan man tenke seg at det skapes en forventning hos foreldrene om at de fremdeles kan bestemme over barnets situasjon, men der de i realiteten ikke har denne myndigheten. En slik måte å forholde seg til bestemmelsene på kan innebære at forutberegneligheten og forutsigbarheten ikke blir godt nok ivaretatt. Og i forlengelsen av dette er det nærliggende å stille spørsmål om legalitetsprinsippet setter skranker også for denne type praksis.

Det kan imidlertid også forholde seg slik at foreldrene har samtykkekompetanse og de avgir et gyldig samtykke i beslutningsøyeblikket, men så ombestemmer de seg senere uten noen annen grunn enn at de har tenkt seg om og så angrer. Hvis barnevernet forut for denne endringen hos foreldrene har valgt å anvende første ledd i en situasjon som objektivt passer innunder farebeskrivelsen i annet ledd, så kan det kanskje sies at foreldrene har handlet ut fra falske forutsetninger. I denne diskusjonen kan det være hensiktsmessig å stille spørsmål om på hvilken måte barnevernet skal forvalte foreldrenes samtykke eller deres mulighet til å samtykke. Skal foreldrenes samtykke gis en virkning også om foreldrene trekker samtykket? Eller gis foreldrenes samtykke reell vekt kun så lenge de opprettholder samtykket? Legalitetsprinsippet begrenser det offentliges mulighet til å benytte tvang. Dette er helt klart. Men prinsippet innebærer også at riktig hjemmel benyttes i den konkrete situasjonen. Det offentlige må ha hjemmel for å gripe inn i borgernes liv. Hjemmelen må passe den faktiske situasjonen som skal avhjelpe. Anvendelse av hjemmelen må innebære den beste løsningen for barnet, eller i hvert fall det minste onde. Man kan kanskje få inntrykk av at legalitetsprinsippet kun representerer begrensninger for det offentliges virksomhet. Jeg

tenker at det forholder seg også slik at legalitetsprinsippet gir muligheter og rammer for det offentlige til å hjelpe familier og verne barn mot overgrep.

Et annet av de grunnleggende prinsippene i barnevernloven er det mildeste inngreps prinsipp. I henhold til dette prinsippet skal man alltid benytte seg av det mildeste inngrepet som lar seg gjøre å benytte for å løse situasjonen⁷³. Befring-utvalget fremhevet dette prinsippet som en vær-varsom-verdi⁷⁴. Der man *kan* benytte første ledd, der *skal* man benytte først ledd. Barnevernets tiltak skal ikke være med vidtgående enn nødvendig. Dette er i tråd med EMK artikkel 8 om retten til respekt for privatliv og familien. Mitt spørsmål i dette er som flere ganger nevnt *om det går en grense for når man kan benytte første ledd, og dermed må benytte annet ledd.*

Barnevernloven § 4-6 er trinnvis oppbygd, der bestemmelsens første ledd ivaretar bestemmelsens mildeste inngrep. Én måte å betrakte det mildeste inngreps prinsipp på innebærer at så lenge det eksisterer en mulighet for å benytte første ledd, om muligheten er aldri så liten, så skal man benytte første ledd. Og som en følge av dette synspunktet skal en alltid benytte første ledd så fremt det foreligger et samtykke fra foreldrene. Et samtykke vil i dette perspektivet representere en stor nok mulighet til det mildeste inngrepet.

Det er imidlertid ikke gitt at ”det mildeste” alltid er så åpenbart. Hva ligger så i begrepet ”det mildeste”? Den velferdsrettslige verdien autonomi kan bidra til forståelse av prinsippet om det mildeste inngrep. Avhandlingens problemstilling dreier seg om foreldrenes samtykke, og en så liten inngripen i foreldrenes autonomi som mulig er et viktig velferdsrettslig hensyn. Det mildeste inngrepet overfor foreldrene vil være at det ikke benyttes tvang i plasseringen av barnet, men at foreldrene selv får en opplevelse av at de faktisk bestemmer. Ved å legge til rette for at foreldrene skal kunne samtykke og videre gi dette samtykket en avgjørende betydning, bygger man oppunder foreldrenes opplevelse av autonomi.

⁷³ Sandberg (2003)

⁷⁴ Kjønstad (2010)

Det er imidlertid også en annen måte å se dette prinsippet på. Sandberg trekker paralleller mellom det mildeste inngreps prinsipp og et nødvendighetsprinsipp, og belyser dette ved hjelp av prinsipper i EMK og praksis i EMD⁷⁵. I tråd med EMK skal en stat aldri benytte strengere midler enn det som er nødvendig for å oppnå ønsket formål. Hvis formålet med vedtaket kan oppnås gjennom et mindre inngripende vedtak, skal det mindre inngripende vedtaket benyttes. Her er altså spørsmålet knyttet til en vurdering av hva man ønsker å oppnå, og hva som er nødvendig for å oppnå dette. Formålet må knyttes til hva som vurderes som barnet beste. Foreldrenes autonomi er ikke et formål, men et hensyn som spiller inn i vurderingen av hva som må eller ikke må gjøres. Hvis barnet befinner seg i en omsorgssituasjon der det er utsatt for fare for å bli vesentlig skadelidende, må formålet med inngripen være å beskytte barnet mot denne faren. Etter Barnekonvensjonens artikkel 19 har barnet krav på beskyttelse mot omsorgssvikt og overgrep. Artikkelen gir barnet vern mot å bli utsatt for overgrep fra sine omsorgspersoner⁷⁶. Artikkelen pålegger statene å sikre at barn ikke utsettes for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting, herunder seksuelt misbruk. Statene er etter artikkel 19 nr 1 pålagt å *”treffe alle egnede tiltak”*. Dette er en omfattende forpliktelse. Interessant for avhandlingens problemstilling er blant annet om § 4-6 første og annet ledd innebærer samme grad av beskyttelse, eller om annet ledd i konkrete situasjoner gir en høyere grad av beskyttelse. Spørsmålet som følge av dette er knyttet til *hva det er som representerer den nødvendige beskyttelsen*. Formålet er beskyttelse av barnet, og spørsmålet er altså hva som er middelet for å oppnå dette.

Hvis det er en *plassering utenfor hjemmet* som er middelet som gjør det mulig å oppnå formålet, så må en kunne benytte annet ledd også der foreldrene eventuelt skulle samtykke til plassering. Barnet er i behov for beskyttelse, og en plassering må til for å realisere beskyttelsen. Samtidig så kan en også se for seg det ikke er *plasseringen*, men *samtykket* til plassering som representerer den nødvendige beskyttelse. Da vil det være unødvendig å benytte tvang for å oppnå den tilstrekkelige beskyttelse for barnet⁷⁷. Dette

⁷⁵ Sandberg (2003)

⁷⁶ Hennum (2011)

⁷⁷ Oppedal (2008)

er imidlertid avhengig av at samtykket er gyldig og reelt i den forstand at foreldrene opprettholder samtykket inntil situasjonen er avhjulpet eller langsiktig plasseringsvedtak fattet. Idet de trekker samtykket, er ikke barnet beskyttet lenger, og mangelen på beskyttelse vedvarer inntil barnevernet eventuelt har fattet vedtak etter annet ledd. Er beskyttelsen reell hvis den er bygget på at foreldrene ikke skal trekke et avgitt samtykke? Eller er beskyttelsen reell kun hvis det ikke er opp til foreldrene å definere situasjonen? Her er vi tilbake til betraktningene knyttet til legalitetsprinsippet, og vi ser hvordan de ulike prinsippene både har sterk egenverdi og også hvordan de samvirker.

En særskilt utfordring oppstår i de situasjoner der barnet er i behov for så sterk beskyttelse at barnevernet vurderer at barnet må plasseres på sperret adresse etter bvl. § 4-19 annet ledd siste punktum⁷⁸. Her oppstår det en intern rettslig konflikt hvis barnevernet i utgangspunktet vurderer at et samtykke til plassering etter § 4-6 første ledd gir tilstrekkelig grad av beskyttelse. Første ledd i § 4-6 hjemler ikke plassering på sperret adresse etter bvl. § 4-19, jf bvl. § 4-6 tredje ledd. Det er med andre ord ikke mulig å plassere etter første ledd og samtidig ikke formidle til foreldrene hvor barnet oppholder seg. Legalitetsprinsippet setter skranker for en slik praksis. Videre vil det mildeste inngreps prinsipp som et nødvendighetsprinsipp definere at det mildeste i denne situasjonen ikke er tilstrekkelig. Vurderer man barnets situasjon som så sårbar og prekær at sperret adresse er nødvendig, så må man altså anvende § 4-6 annet ledd som plasseringsgrunnlag. Og i et sådant tilfelle kan man ikke samtidig ha den oppfatning at et samtykke til plassering automatisk fører til anvendelse av første ledd. Det vi ser klart med bakgrunn i dette eksemplet er altså at det *er* situasjoner der annet ledd *må* benyttes også der det eventuelt foreligger et samtykke til plassering. Dette gjelder også i tilfeller der samtykket vurderes til å være gyldig.

Avhandlingens spissede problemstilling dreier seg imidlertid også om de situasjoner der det ikke nødvendigvis må treffes vedtak om sperret adresse, men der omsorgssituasjonen allikevel vurderes til å være prekær. Spørsmålet er dermed

⁷⁸ Ofstad (2010)

fremdeles: Vil man i de tilfellene kunne anvende annet ledd også om det skulle foreligge samtykke?

Både legalitetsprinsippet og det mildeste inngreps prinsipp berøres alltid av prinsippet om barnets beste. I tillegg til at barnevernet er bundet av Barnekonvensjonen og dens artikkel 3 nr 1 så er prinsippet nedfelt i en egen bestemmelse i bvl. § 4-1. Som tidligere nevnt viser denne bestemmelsen at de tiltak barnevernet iverksetter skal være til det beste for barnet. Om legalitetsprinsippet eller det mildeste inngreps prinsipp peker i retning av et bestemt utfall, så kan vurderinger knyttet til hva som er det beste for barnet gi et annet utfall. I Sosialutvalgets innstilling⁷⁹ vises det til at prinsippet om barnets beste innebærer en konkret vurdering. Man skal i anvendelse av prinsippet og bestemmelsen om barnets beste ta utgangspunkt i det enkelte barns behov og forutsetninger⁸⁰. Barnets beste er relativt i den forstand at hva som er det beste for det ene barnet, ikke nødvendigvis er det beste for et annet barn. Det kan være vanskelig å si noe generelt om prinsippet, noe som kan gjelde også utover det relative og konkrete. Men det finnes noen vurderingsmomenter av mer overordnet og generell karakter til bruk i generelle vurderinger. I et utviklingspsykologisk perspektiv presiseres det at barn har grunnleggende behov i oppveksten⁸¹. Noen av disse behovene er omsorg, beskyttelse, varige relasjoner og stabilitet.

I tillegg til føringer fra blant annet psykologfaglige betraktninger viser barnevernloven selv til en viss konkretisering av hva som er til beste for barnet. Etter § 4-1 er barnevernets ansvar både på et konkret og et overordnet nivå å gi barnet ”*stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen*”. Etter denne bestemmelsen skal alle tiltak etter kapittel 4 i barnevernloven vurderes i lys av barnets beste, der barnets beste blant annet søkes oppnådd gjennom stabilitet, voksenkontakt og kontinuitet. Prinsippet om barnets beste er innlemmet som en positiv bestemmelse i barnvernloven, og prinsippets tyngde presiseres dermed. Å ivareta prinsippet om barnets beste må etter § 4-1 blant annet handle om å skape så mye stabilitet som mulig i en akutt fase av tiltakskjeden.

⁷⁹ NOU 1985:18 s.146 og Sandberg (2003) s.62

⁸⁰ Haugli (2011)

⁸¹ ibid.

Barn har et psykologisk behov for stabilitet og dessuten *en juridisk rett til at voksne skaper stabilitet*. Stabilitet kan ses på som en annen side av legalitetsprinsippets forutsigbarhet og forutberegnelighet. Både prinsippet om barnets beste og legalitetsprinsippet søker med hvert sitt utgangspunkt å sikre forutsigbarhet og forutberegnelighet. Barnevernet må arbeide på en slik måte at det oppstår minst mulig usikkerhet i en turbulent og usikker situasjon.

Det kan i lys av de ovenstående betraktningene være problematisk at barnevernet tidvis velger å plassere barn etter § 4-6 første ledd med grunnlag i foreldrenes samtykke der omsorgssituasjonen konkret oppfyller vilkårene etter annet ledd. Foreldrene er i sin fulle rett til å trekke samtykket, og de er også i sin rett til å ta kontakt med barnet. Barnevernet på sin side rekker ikke alltid å iverksette vedtak etter annet ledd før situasjonen har rukket å bli uklar både for foreldre og barn. Dette kan utfordre stabiliteten barnet er i behov for og som barnevernet er pålagt å sikre etter § 4-1.

Endelig viser jeg til bruk av det biologiske prinsipp som tolkingsprinsipp. I lys av EMK artikkel 8 om retten til familieliv er dette også et prinsipp med gjennomslagskraft. Kjønstad og Syse påpeker at prinsippet ikke er eksplisitt uttalt i barnevernloven, men at det er å finne i forarbeider og i rettspraksis⁸². Sosiallovutvalget⁸³ viser til at en dom i Rt. 1984 s.289 og uttaler at det er *”lagt til grunn som lovens utgangspunkt i dag at barn bør vokse opp hos sine biologiske foreldre. Etter utvalgets oppfatning bør en holde fast på dette utgangspunkt”*. Utgangspunktet for vårt samfunns tenkning rundt familie og familieforhold er at barn og foreldre hører sammen. Ethvert inngrep fra det offentlige som endrer denne strukturen innebærer unntak fra dette utgangspunktet.

Barnekonvensjonens artikler 7 nr 1, 9 og 16 representerer og ivaretar også dette utgangspunktet. Artikkel 7 nr 1 sier at barnet har *”så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg av dem”*. Formuleringen *”så langt det er mulig”* er et strengt vilkår. Lassen og Gording Stang presiserer at *”det skal svært mye til for å nekte barnet*

⁸² Kjønstad (2010)

⁸³ NOU 1985:18 s.171

*disse rettigheter etter artikkel 7*⁸⁴. Avhandlingens problemstilling stiller nettopp spørsmål om når det offentlige *ikke har annen mulighet* enn å nekte barnet disse rettighetene. Artikkel 9 fremholder at et barn ikke skal bli skilt fra sine foreldre, unntatt ved de unntak der kompetente myndigheter må gripe inn av hensyn til barnets beste. I dette finner vi en vektlegging av ulike hensyn og prinsipper. Artikkelen vektlegger familiens betydning for barnet samtidig med en vektlegging av formaliserte kriterier for inngrep i familien. Videre vektlegges også et krav til ikke å gjøre mer omfattende inngrep enn nødvendig, jf det mildeste inngreps prinsipp. Endelig vektlegges også et krav om betryggende og rettssikker behandling av slike inngrep⁸⁵. Artikkel 9 formulerer noe av kjernen ved barnevernets store utfordring; når må man gripe inn i familiers private sfære, og på hvilken måte skal man gripe inn for samtidig ivareta det som er til beste for barnet.

Sandberg refererer til det biologiske prinsipp også som ”det biologiske argument” som et moment i forhold til hvilken betydning det biologiske forholdet mellom barn og foreldre skal ha⁸⁶. I tilknytning til avhandlingens problemstilling er den mest åpenbare innfallsvinkelen å anvende det biologiske argument for at foreldrenes samtykke er det avgjørende. Foreldrene står barnet nærmest og vet hva som er til beste for barnet. Foreldre og barn hører sammen. Dette synspunktet har en sterk verdi som et utgangspunkt. Men all den tid det eksisterer familieforhold som gjør at barn blir utsatt for overgrep og på andre måter en mangelfull omsorgssituasjon, så er det som vi vet ikke slik at barn uansett omstendighet skal oppholde seg sammen med sine foreldre. Barnevernet arbeider med tilfeller der utgangspunktet kanskje må fravikes. I disse unntakstilfellene har situasjonen gjerne utviklet seg til å bli så prekær at det vurderes til å være det beste for barnet å oppholde seg et annet sted enn foreldrene. Mister det biologiske argument sin verdi i de tilfellene? Ikke nødvendigvis. En plassering etter bvl. § 4-6 annet ledd innebærer ikke automatisk at barnets tilknytning til det biologiske opphav blir redusert. Det biologiske argument kan også fungere som et argument for hvorfor og på hvilken måte barn og foreldre skal ha kontakt med hverandre i de nevnte

⁸⁴ Lassen (2011) s.133

⁸⁵ Lassen (2011)

⁸⁶ Sandberg (2003)

unntakstilfellene. Med gode samværsrutiner og rutiner for andre måter å ha kontakt på kan tilknytningen ivaretas tilstrekkelig. Det biologiske argument kan her fungere som en rettesnor for hvor ofte og på hvilken måte barn og foreldre skal bistås i å holde kontakt.

Som følge av disse betraktningene kan det tenkes at det biologiske prinsipp først og fremst har verdi som et hensyn i vurderingen av *hvor mye kontakt* barn og foreldre skal ha med hverandre. Og dermed ikke som et avgjørende hensyn i vurderingen av hvilken vekt et samtykke fra foreldrene skal ha. Det biologiske prinsipp kan for eksempel tale for at kontakt mellom barn og foreldre skal ivaretas gjennom samvær etter bvl. § 4-19 første ledd, jf § 4-6 tredje ledd.

Oppsummeringsvis ser vi at en tolking av § 4-6 første og annet ledd i lys av de fire grunnleggende prinsippene og dessuten i lys av EMK og Barnekonvensjonen innebærer at situasjonene ved anvendelsen av § 4-6 vurderes konkret og skjønnsmessig. Man må velge det som faktisk og rettslig er nødvendig for å realisere det ønskede formålet. Middel og mål må følge et proporsjonalitetsprinsipp⁸⁷, og barnevernet må i ethvert tilfelle ha barnets beste for øye når de iverksetter vedtak.

3.2.3 Forarbeider og etterfølgende uttalelser

I forarbeidene⁸⁸ sies det at *”bestemmelsens annet ledd får anvendelse for tilfelle der hjemmesituasjonen medfører at barnet blir vesentlig skadelidende dersom barnet forblir i hjemmet. Bestemmelsen gir hjemmel til, i en akuttsituasjon, å fatte midlertidig vedtak om å plassere et barn utenfor hjemmet, også mot foreldrenes vilje. (...) Er situasjonen slik at barnet blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten vedta å plassere barnet utenfor hjemmet. For å kunne anvende bestemmelsen i slike tilfelle, må det foreligge en viss skaderisiko for barnet dersom det blir boende hjemme. Det må her foretas en risikoavveining. I denne avveiningen må det også vurderes om skaderisikoen ved å bli værende i hjemmet kan reduseres til et akseptabelt nivå, f.eks. ved bruk av andre*

⁸⁷ Kjønstad (2010)

⁸⁸ Ot.prp nr 44 (1992-1993) s.108

hjelpetiltak enn å flytte barnet, inntil saken kan behandles av fylkesnemnda på vanlig måte.

Formuleringen ”også mot foreldrenes vilje” kan peke i retning av at det finnes situasjoner der foreldre samtykker til plassering, men barnet plasseres allikevel etter annet ledd. Også ut fra formuleringen ”må det foreligge en viss skaderisiko for barnet” kan det forstås slik at det er skaderisikoen og ikke samtykket eller mangelen på samtykke plasseringen vurderes etter. Samtidig er det ikke krystallklart hvorvidt lovgiver har ment noe om de situasjoner som er grunnlaget for avhandlingens problemstilling. Det kan hende at lovgivers tanke var i tråd med et subsidiaritetsprinsipp med den følgen at første ledd anvendes som hovedregel, og annet ledd subsidiært.

Hva etterarbeider angår er ”Retningslinjer om midlertidige og foreløpige vedtak i akuttsituasjoner”⁸⁹ interessant. Her fremholdes det at § 4-6 første ledd først og fremst er rettet mot de situasjoner der det ikke er noen som faktisk tar seg av barnet. Videre redegjøres det for vilkår knyttet til plassering etter annet ledd, og det poengteres her at det må foreligge en risiko for at barnet kan bli vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet. Det fremholdes også at dersom foreldrene samtykker i plassering, så vil normalt ikke vilkårene for å treffe tvangsvedtak etter § 4-6 annet ledd være tilstede. Men videre står det imidlertid at ”samtykke til plasseringen vil imidlertid ikke alltid utelukke at det kan treffes tvangsvedtak etter § 4-6 annet ledd. Det kan være at foreldrenes samtykke til plasseringen ikke er reell eller at det er behov for å sikre barnet utover det som vil være mulig ved en frivillig plassering etter første ledd, som f.eks. hvis det er behov for å nekte foreldrene samvær med barnet en periode”.

Rundskrivet kan forstås slik at det unntaksvis kan oppstå situasjoner som uavhengig av foreldrenes samtykke representerer så stor fare for barnet at det kun er annet ledd som gir den nødvendige beskyttelse.

⁸⁹ Rundskriv Q-0973 ”Retningslinjer om midlertidige og foreløpige vedtak i akuttsituasjoner”

Dette rundskrivet er rettskildemessig sett et etterarbeid eller et etterfølgende utsagn. Etterarbeider som dette gis varierende vekt i lovtolkingsøyemed⁹⁰, og innenfor det offentligrettslige feltet gis etterarbeider gjerne litt tyngre vekt enn i det privatrettslige feltet. Samtidig stiller man seg generelt kritisk til å la et etterarbeid bli stående med avgjørende vekt. For denne avhandlingens interesse er det sentralt hvorvidt andre momenter peker i samme retning som dette etterfølgende utsagnet.

I brev form, datert 28.08.2008 og med landets kommuner som mottakere, uttalte daværende Barne- og likestillingsdepartement seg om det kommunale barnevernets praksis i akutte saker⁹¹. Utgangspunkt for uttalelsen var en sterk økning i akuttplasseringer. Departementet anså denne økningen som bekymringsfull, og poengterte at akuttplasseringer betyr vesentlig dårligere rettssikkerhet enn ordinær plassering etter bvl. § 4-12. I brevet presiseres vilkårene for anvendelse av § 4-6 annet ledd, og det vektlegges at de akutte hjemlene skal anvendes kun ved unntakstilfeller.

Dette brevet er ikke en etterfølgende uttalelse direkte myntet på forholdet mellom første og annet ledd i § 4-6. Samtidig sammenfaller uttalelsen med bakgrunnen for det mildeste inngreps prinsipp. Det er på den ene side av vesentlig betydning at det ansvarlige departement legger føringer for hvordan en så inngripende lovhjemmel skal forstås. Samtidig er det ikke uproblematisk hvis slike føringer gjør at kommunene reagerer med å anvende hjemmelen *for sjelden*. Barnas rettssikkerhet skal ivaretas i to retninger. De skal for det første ikke flyttes fra foreldrene der det ikke er nødvendig at de flyttes. For det annet skal de beskyttes mot overgrep fra foreldre der dette er nødvendig. Departementet påpeker i brevet at det ikke kjenner til bakgrunnen for økningen i antall akuttplasseringer. Det kan hende at økningen var forankret i en løssluppen bruk av bvl. § 4-6 annet ledd. Det kan imidlertid også hende at økningen var forankret i en skjerpet anvendelse av hjemmelen i den hensikt å beskytte barn mot overgrep. Jeg kjenner ikke til barnevernets praksis i etterkant av dette brevet. Men la oss håpe at denne etterfølgende uttalelsen ikke medførte en lavere grad av beskyttelse mot overgrep.

⁹⁰ Eckhoff (2007)

⁹¹ "Bruken av barnevernloven § 4-6 annet ledd – akuttvedtak": regjeringen.no

Spørsmålet blir videre om det finnes rettspraksis som gir føringer til hvordan forholdet mellom § 4-6 første og § 4-6 annet ledd skal forstås.

3.2.4 Retts- og nemndspraksis

Jeg har benyttet meg av Lovdata⁹² i søk etter avgjørelser som kan ha relevans for problemstillingen. Relevante er etter min definisjon de saker der bvl. § 4-6 annet ledd har vært gjenstand for beslutning eller for kommentar, der samtykke eksplisitt eller implisitt er en del av materialet eller saker som på annen måte kan belyse forholdet mellom § 4-6 første og annet ledd. I tillegg har jeg ønsket å se på så nye avgjørelser som mulig, da jeg i henhold til rettskildeprinsipper og juridisk metode kan anta at det er i de nyeste avgjørelsene jeg finner uttalelser med størst relevans og aktualitet⁹³. Jeg har ikke funnet mange avgjørelser som oppfyller kriteriene nevnt ovenfor.

Jeg viser til to avgjørelser fra Høyesterett, to avgjørelser fra lagmannsrett, fire avgjørelser fra tingrett og åtte avgjørelser fra fylkesnemnd. I tillegg viser jeg til to dommer avsagt av EMD.

I Høyesteretts dom inntatt i Rt. 2006 s.1308⁹⁴ forelå det et vedtak etter § 4-6 annet ledd forut for vedtak om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. Høyesterett kommenterer ikke akuttvedtaket utover at det implementeres i bakgrunnshistorien, men tegner et bilde av en svært alvorlig omsorgssviktssituasjon for to søstre som begge ble utsatt for vold i hjemmet. Volden var av grov karakter, og det fremgår av dommen at voldssituasjonen var bakgrunnen for akuttvedtaket.

I Høyesteretts dom inntatt i Rt. 2002 s.875⁹⁵ om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 aksepterer Høyesterett et forutgående akuttvedtak⁹⁶ etter § 4-6 annet ledd.

Akuttvedtaket ble fattet med bakgrunn i mors trusler om å ta livet både av seg selv og av barnet. Truslene ble oppfattet som så reelle at barnevernet ikke kunne risikere å la

⁹² Lovdata Online

⁹³ Eckhoff (2007)

⁹⁴ Hentet fra Lovdata Online

⁹⁵ Hentet fra Lovdata Online

⁹⁶ Høyesterett benevner her akuttvedtak som hastevedtak

barnet bli værende hos mor. Høyesterett fremholder i dommen at det å flytte barnet vekk fra mor var en inngripende handling, men gir barnevernet medhold i vurderingene knyttet til faremomentet.

Dette er et svært lite utvalg dommer. Samtidig veier Høyesteretts uttalelser tungt⁹⁷. Med bakgrunn i disse dommene konkluderer jeg med at der faremomentet er stort og skaden vesentlig kan ikke barnevernet ta sjansen på ikke å iverksette et akutt tvangsvedtak. Samtykke er ikke tematisert i disse to dommene, men til gjengjeld er de konkrete situasjonene beskrevet som svært alvorlige. Dette kan bety at et manglende samtykke ikke er nødvendig å kommentere, da det ligger implisitt i saken at foreldrene i så alvorlige saker ikke samtykker til plassering. Det kan imidlertid også bety at et eventuelt foreliggende samtykke ikke har noen relevans da situasjonen er så alvorlig og grov at det kun er et tvangsvedtak som gir den nødvendige beskyttelse for barnet. Jeg finner det interessant at Høyesterett ikke tematiserer samtykke. Jeg vil anta at hvis et kompetent samtykke i alle saker etter § 4-6 er det avgjørende kriteriet, så ville Høyesterett fremholde nettopp dét.

I de to lagmannsrettsdommene jeg har vurdert, kom *holdbarheten av vedtak etter § 4-6 annet ledd* opp i domspremissene⁹⁸. I begge dommene viser lagmannsretten forståelse for at barneverntjenesten fattet akuttvedtak etter § 4-6 annet ledd, med grunnlag i farevurdering i tilknytning til omsorgssituasjonen. Dommene tematiserer ikke samtykke.

Jeg har gjennomgått fire tingrettsdommer⁹⁹. Det presiseres av dommeren at saken for tingretten skal avgjøres i et her-og-nå-perspektiv; er omsorgssituasjonen *fremdeles* uforsvarlig? I to av sakene opprettholdes vedtaket. Samtykke er ikke gjort til tema i noen av de fire dommene. Både opprettholdelsen av vedtaket og opphevelsen av vedtaket begrunnes i omsorgssituasjonen på domstidspunktet.

⁹⁷ Eckhoff (2007)

⁹⁸ Lovdata Online og Oppedal (2008) s.144 flg.; LG-2002-2080, LF-2005-42475

⁹⁹ Se litteraturlisten for saksnummer

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker er den rettsinstans som i størst utstrekning befatter seg med saker etter bvl. § 4-6 annet ledd. Jeg går i det følgende nærmere inn i tre fylkesnemndsavgjørelser som har relevans for avhandlingens spissede problemstilling vedrørende forholdet mellom § 4-6 første og annet ledd.

I FNV-2009-443-OSL kom fylkesnemnda under tvil fram til at vilkårene for akuttplassering var oppfylt, og klagen ble ikke tatt til følge. Saken gjaldt mistanke om overgrep. Bakgrunnen for mistanken var blant annet seksualisert, avvikende og utagerende atferd hos gutt 5 år. Barnevernet var ikke i kontakt med foreldrene i forkant av plasseringen. Dette er et interessant poeng i relasjon til avhandlingens problemstilling. Implisitt i dette ligger det at foreldrene ikke ble gitt mulighet til å samtykke til eller motsette seg tiltaket. Dette kan tyde på at barnevernet i dette tilfellet ikke anså et eventuelt samtykke fra foreldrene til å ha noe verdi, med bakgrunn i alvorlighetsgraden ved omsorgssituasjonen.

I FNV-2008-328-OSL gjaldt saken en gutt som barneverntjenesten hadde kjent over lengre tid, og som i tillegg til oppfølging fra barnevernet også hadde mottatt oppfølging i psykiatrien. Mor påklagde vedtaket og fikk medhold. Mor samtykket til plassering etter bvl. § 4-4 femte ledd og til plassering ved en ungdomspsykiatrisk institusjon, og dette forholdet var avgjørende for at mor fikk medhold i klagen. Nemnda bemerker at *”i fylkesnemnda forklarte mor at hun samtykker i plassering utenfor hjemmet som et frivillig hjelpetiltak i henhold til lov om barneverntjenester § 4-4 femte ledd og til at gutten skal få behandling i henhold til pasientrettighetsloven § 4-4. På denne bakgrunn kan fylkesnemnda heller ikke se at det er nødvendig - eller til guttens beste - at det fattes et akuttvedtak”*. Denne uttalelsen kan bety at fylkesnemnda mener at siden mor samtykket til hjelpetiltak etter § 4-4 femte ledd, så var bruk av § 4-6 annet ledd unødvendig. Men uttalelsen kan også peke i en annen retning. Formuleringen *”på denne bakgrunn kan fylkesnemnda ikke se at det er nødvendig – eller til guttens beste – at det fattes akuttvedtak”* kan bety at et frivillig hjelpetiltak i den kategorien som mor sier hun ønsker, defineres som tilstrekkelig ut fra situasjonens alvorlighetsgrad. Hvorvidt det var mors samtykke eller om det ikke var stort nok faremoment i den akutte situasjonen som avgjorde at mor fikk medhold, fremgår ikke av avgjørelsen.

I FNV-2008-319-OSL gjaldt saken akuttplassering av en jente med bakgrunn i bekymring for voldsbruk i hjemmet. Klagen ble tatt til følge, og plasseringen ble ikke opprettholdt. Nemnda tok ikke eksplisitt stilling til hvorvidt vilkårene etter § 4-6 annet ledd var tilstede på vedtakstidspunktet. Mor samtykket til hjelpetiltak, og nemnda vektla at situasjonen i hjemmet fremover i tid kunne avhjelpes ved andre tiltak enn tvangsplassering. Det er usikkert om dette handler om at det akutte momentet i situasjonen var over og at situasjonen dermed kunne avhjelpes med mildere inngrep, eller om samtykket fra mor avgjorde at uavhengig av faremoment så skulle situasjonen avhjelpes med frivillige tiltak.

Som vi ser er samtykke til hjelpetiltak tematisert i to av sakene og begrunner delvis at klagen tas til følge. Jeg er usikker på om dette handler om samtykket i seg selv, der det foreliggende samtykket til å motta hjelp i så fall gjorde tvangsplassering unødvendig, uavhengig av alvorlighetsgraden ved omsorgssituasjonen. På den annen side kan det være at tvangsplassering var unødvendig i disse tilfellene fordi situasjonen kunne avhjelpes med frivillige tiltak, etter prinsippet om det mildeste inngrep. Hvis det siste er tilfelle, så er faremomentet det avgjørende vurderingsmoment. Risikoen for å bli vesentlig skadelidende var i så fall ikke stor nok i de aktuelle sakene. I tråd med dette ville dermed klagen ikke blitt tatt til følge om alvorlighetsgraden vært enda større. Alt dette er imidlertid kun hypoteser. I de to avgjørelsene der samtykke er tematisert, uttaler nemnda at tvangsplassering er unødvendig fordi situasjonen kan avhjelpes med frivillige tiltak. Å spekulere videre i hva som ligger til grunn for disse uttalelsene har lite for seg.

I tillegg til de tre sakene jeg har gjennomgått over, har jeg vurdert ytterligere fem avgjørelser¹⁰⁰ for å undersøke om samtykke tematiseres eller om avgjørelsene på annen måte kan belyse forholdet mellom § 4-6 første og annet ledd. Av disse fem sakene ble klagen tatt til følge i én. Felles for sakene der klagen *ikke* ble tatt til følge og plasseringen etter § 4-6 annet ledd ble opprettholdt er vektleggingen av høy alvorlighetsgrad og stort faremoment ved omsorgssituasjonen. Der klagen ble tatt til følge begrunnes dette i at saken viste seg å være mer nyansert enn først antatt og ikke

¹⁰⁰ Se litteraturlisten for saksnummer

med så stort faremoment som først antatt. Samtykke er ikke tematisert i disse fem sakene. Dette kan bety flere ting. Det kan bety at barnevernet ikke har etterspurt et samtykke hos foreldrene. Hvis dette er tilfelle, så utløser det nye spørsmål knyttet til hva det er som kan være bakgrunnen for ikke å etterspørre samtykke. Eventuelt er ikke samtykke etterspurt fordi foreldrenes tilstand gjorde at de ikke kunne avgi et kompetent og gyldig samtykke. Eventuelt ga foreldrene sitt samtykke til plasseringen, men barnevernet definerte det avgitte samtykket til ikke å være gyldig. Videre kan det at samtykke ikke er tematisert også bety at foreldrene faktisk ikke samtykket, og at dette ligger implisitt i valg av plasseringsparagraf. Manglende tematisering av samtykke i sakene kan også bety at det ikke er viktig for saken om foreldrene har samtykket eller ikke samtykket, og at alvorlighetsgraden og faremomentet er det avgjørende kriterium.

Avslutningsvis i dette avsnittet ser jeg på avgjørelser i EMD. Saken K og T mot Finland¹⁰¹ gjaldt både omsorgsovertakelse og hastedtak overfor mor og to barn. EMD kom til at hastedtaket i forhold til det ene barnet, et nyfødt barn som ble fratatt moren umiddelbart etter fødselen, var konvensjonsstridig. Det var i følge EMD *”ikke nødvendig i et demokratisk samfunn”*¹⁰². Visse beskyttelsestiltak var nødvendig, men hastedtakets karakter var for inngripende. Beskyttelse av barnet kunne vært oppnådd med mildere inngrep.

Saken Johansen mot Norge¹⁰³ gjaldt både klage over akuttvedtaket, vedtaket om omsorgsovertakelse, fratakelse av foreldreansvar, manglende besøksrett og vedtakenes varighet og manglende rettferdighet. EMD fastslo at det ikke forelå noen krenkelse av EMK artikkel 8 om respekt for privatliv og familien hva akuttvedtaket etter dagjeldende barnevernlov § 11 angikk¹⁰⁴. I dommen fremgår det at EMD vurderer at inngrepet var nødvendig, den konkrete situasjonen tatt i betraktning. EMD gir her en vurdering i tråd med det tidligere nevnte nødvendighetsprinsippet, eller proporsjonalitetsprinsippet. Det

¹⁰¹ K og T mot Finland (2001)

¹⁰² Jf EMK artikkel 8

¹⁰³ Adele Johansen mot Norge (1996)

¹⁰⁴ Tilsvarende bvl. § 4-6

må være samsvar mellom graden av inngripen og det ønskede og nødvendige formålet. Mål og middel må stå i samsvar med hverandre.

Oppsummeringsvis slår jeg fast at retts- og nemndspraksis ikke peker i en uttalt eller bestemt retning. Det fremgår ikke klart om vekten av samtykke er vurdert. Det som imidlertid stadig sies på ulike måter og i ulike instanser er at vilkårene i § 4-6 annet ledd er strenge. Det vektlegges at faremomentet ved omsorgssituasjonen må være stort og skaderisikoen høy. Samtidig er ikke beviskravet i følge retts- og nemndspraksis særlig høyt. Det må være samsvar mellom de mål som ønskes oppnådd og de midler som anvendes for å nå målet. I de sakene som har omhandlet grove og alvorlige former for omsorgssvikt og overgrep, ser det ut til at anvendelsen av annet ledd står på solid grunn. I disse sakene tematiseres ikke, så vidt jeg ser, samtykke. I de saker som er mer tvilsomme, der situasjonen ser ut til å være litt mindre omfattende og alvorlig, tematiseres samtykke i større grad.

3.2.5 Teori

Avsnittet om teori er ikke omfattende. Jeg viser relativt kort til sentrale tekster og ser på hvordan disse tekstene kan anvendes som argumenter for den eller den andre siden av forholdet mellom bvl § 4-6 første og annet ledd.

Oppedal¹⁰⁵ hevder at bvl. § 4-6 første ledd retter seg mot alle situasjoner der barnet er uten omsorg. Oppedal bruker formuleringen ”uten omsorg” i vid forstand, der ”uten omsorg” defineres av Oppedal til også å omfatte de situasjoner som objektivt passer innunder andre ledd. Oppedal forfekter at en annen fortolkning medfører en for liten sammenheng i lovverket.

Oppedal¹⁰⁶ kan i sin doktoravhandling forstås slik at han omtrent på kategorisk grunnlag avviser muligheten for å iverksette en plassering etter annet ledd hvis det foreligger samtykke fra foreldrene. Samtidig problematiserer han selve samtykket, og diskuterer hvorvidt det burde stilles krav om skriftlighet. Oppedal viser til at et

¹⁰⁵ Oppedal (2008)

¹⁰⁶ Oppedal (2008)

samtykke avgitt under de omstendigheter som råder i en akutt situasjon kan romme kommunikative misforståelser. Dette kan peke i retning av at Oppedal åpner for anvendelse av annet ledd der foreldrenes samtykke er tvilsomt og grunnvilkåret i annet ledd er innfridd.

Lindboe¹⁰⁷ kommenterer i ”Barnevernrett” ikke konkret denne dimensjonen av forholdet mellom første og annet ledd. Som Oppedal understreker også Lindboe at grunnvilkåret i annet ledd er ”fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet”. Vilkåret er strengere enn ved omsorgsovertakelse, men beviskravet er lavere. Lindboe presiserer at det i forkant av en eventuell anvendelse av annet ledd må foretas en risikoavveining. Hvis risikoen for barnet kan reduseres til et akseptabelt nivå, eller hvis akuttsituasjonen kan avhjelpes ved hjelpetiltak i hjemmet, vil det ikke være grunnlag for å anvende § 4-6 annet ledd. Motsetningsvis kan dette forstås slik at hvis situasjonen er alvorlig nok med tilstrekkelig grad av fare og skaderisiko, så må annet ledd anvendes for å oppnå tilstrekkelig grad av beskyttelse. Lindboes presentasjon av plasseringshjemlene i § 4-6 i ”Barnevernloven”¹⁰⁸ omfatter heller ikke momenter til direkte nytte i min avhandling. Her redegjør han også for vilkår for plassering etter annet ledd, og viser til hvilket krav som foreligger til bevisets styrke. Han legger vekt på at det i annet ledd foreligger et vilkår om vesentlig skade, og presiserer samtidig at dette iverksettes uten foreldrenes samtykke.

Ofstad og Skar¹⁰⁹ hevder at det forhold at foreldrene ikke motsetter seg vedtaket *ikke alltid* kan være til hinder for at det iverksettes tvangsvedtak etter § 4-6 annet ledd. Ofstad og Skar argumenterer blant annet med at barnet kan være i en slik situasjon at det ”*ikke blir tilstrekkelig sikret mot den skaderisiko som foreligger*”¹¹⁰. Videre poengterer de at ved anvendelse av første ledd forhindres barnevernet fra å iverksette vedtak om begrensning eller nektelse av samvær. Slik jeg forstår dette, vil situasjoner der skaderisikoen er så stor at det kan komme til å bli aktuelt med begrensning eller

¹⁰⁷ Lindboe (2008)

¹⁰⁸ Lindboe (2011)

¹⁰⁹ Ofstad (2010)

¹¹⁰ *ibid.* s.87

nektelse av samvær, så er det mest hensiktsmessig å anvende annet ledd som plasseringsgrunnlag.

Søvig¹¹¹ har i sin utredning "*Barnets rettigheter på barnets premisser*" sett på utfordringer i møtet mellom Barnekonvensjonen og norsk rett. Det som kommer tydelig frem i denne utredningen er hvordan ulike rettigheter kan innebære motstridende hensyn i konkrete situasjoner. Prinsippet om barnet beste i Barnekonvensjonen artikkel 3 nr 1 kan i slike tilfeller anvendes nettopp med tanke på å løse den interne motstriden. I noen tilfeller fører vurderinger av hva som er til beste for barnet at man kan ta sjansen på å legge et samtykke til grunn og dermed plassere på frivillig grunnlag. I andre tilfeller kan vurderinger av hva som er til beste for barnet føre til at man ikke kan risikere at et samtykke gir den beste beskyttelse for barnet. Barnets beste må være det overordnede målet.

¹¹¹ Søvig (2009)

4 Avslutning

Avhandlingens tema var ”Barnevernloven § 4-6 – særlig om forholdet mellom første og annet ledd”. Jeg har med bakgrunn temaet ønsket å gjøre rede for bestemmelsens innhold, enkelte prosessuelle følger samt utfordringer og kritiske momenter. Jeg har også ønsket å belyse forholdet mellom bestemmelsens første og annet ledd.

Avhandlingens spissede problemstilling vedrørende forholdet mellom bvl. § 4-6 første og annet ledd lød som følger:

Har annet ledd et selvstendig virkeområde, slik at hvis situasjonen oppfyller visse kriterier, benytter man dette som plasseringsgrunnlag, selv om foreldrene eventuelt skulle samtykke til plasseringen?

Rettskildene peker samlet sett i retning av at det i konkrete situasjoner åpnes for å benytte annet ledd også der foreldrene eventuelt samtykker til plassering. Vilkåret er strengt. Sentrale rettssikkerhetsmessige hensyn og prinsipper viker i slike tilfeller for prinsippet om barnets beste. Det kan hende at jeg i denne prosessen har vært sterkt farget av min hypotese som innebar at man i konkrete tilfeller kan anvende annet ledd i bvl. § 4-6 også der foreldrene eventuelt samtykker. Det er mulig at denne hypotesen har gjort meg særlig åpen for synspunkt og føringer som bekrefter det jeg allerede tenker. Samtidig har jeg underveis også søkt etter føringer som bekrefter det motsatte.

Min konklusjon er at man kan – og endog skal – benytte annet ledd også i situasjoner der foreldrene samtykker til plassering. Utgangspunktet for denne konklusjonen er at grunnvilkåret om ”fare for at et barn blir vesentlig skadelidende” i annet ledd er innfridd.

Konklusjonen åpner for anvendelse av annet ledd i ulike situasjoner. Et konkret eksempel er i de situasjoner der det foreligger tvil knyttet til det avgitte samtykket. Her bør § 4-6 annet ledd anvendes.

Annet ledd bør også anvendes der samtykket vurderes som gyldig i øyeblikket, men der barnet ikke er tilstrekkelig beskyttet om foreldrene skulle komme til å trekke samtykket i etterkant av plassering. I disse situasjonene er det ikke tvil om at foreldrene avgir et

gyldig samtykke i det barnet plasseres. Situasjonen vurderes imidlertid som så alvorlig og faremomentet så stort at barnevernet ikke kan risikere at foreldrene skulle komme til å trekke samtykket. Plasseringen, og ikke samtykket, vurderes i disse tilfellene som det nødvendige middelet for å oppnå beskyttelse for barnet.

Annet ledd må også anvendes der barnevernet vurderer å plassere barnet på sperret adresse. Her gjør legalitetsprinsippet det umulig å praktisere annerledes.

5 Litteraturliste

Bøker og kapitler i bøker:

Eckhoff, Torstein: *Rettskildelære* 5.utgave, 3.opplag Universitetsforlaget 2007

Haugli, Trude: *Hensynet til barnets beste I: Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg:*

Barnekonvensjonen – barnets rettigheter i Norge 3.opplag Universitetsforlaget 2011

Hennum, Ragnhild: *Retten til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse I:*

Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg: *Barnekonvensjonen – barnets rettigheter i Norge* 3.opplag Universitetsforlaget 2011

Kjønstad, Asbjørn og Syse, Aslak: *Velferdsrett II* 3.utgave, 2.opplag Gyldendal

Akademisk 2010

Lassen, Rikke og Stang, Elisabeth Gording: *Barns rett til familie og omsorg, særlig om*

barnevernet I: Høstmælingen, Kjørholt og Sandberg: Barnekonvensjonen – barnets rettigheter i Norge 3.opplag Universitetsforlaget 2011

Lindboe, Knut: *Barnevernloven* 7.utgave Gyldendal Akademisk 2011

Lindboe, Knut: *Barnevernrett* 5.utgave Universitetsforlaget 2008

Oppedal, Mons: *Akutthjemlene i barnevernloven* 1.utgave Gyldendal Akademisk 2008

Ofstad, Kari og Skar, Randi: *Barnevernloven med kommentarer* 5.utgave Gyldendal

Akademisk 2010

Sandberg, Kirsten: *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse* Gyldendal

Akademisk 2003

Smith, Lucy: *FNs konvensjon om barnets rettigheter I: Høstmælingen, Kjørholt og*

Sandberg: *Barnekonvensjonen – barnets rettigheter i Norge* 3.opplag Universitetsforlaget 2011

Woxholth, Geir: *Forvaltningsloven med kommentarer* 4.utgave Gyldendal Akademisk

2006

Skriftserie:

Søvig, Karl Harald: *Barnets rettigheter på barnets premisser* Det juridiske fakultets skriftserie nr 115 Universitetet i Bergen 2009

Norske lover:

Lov 17.juli 1992 nr 100 om barneverntjenester

Lov 08.april 1981 nr 4 om barn og foreldre

Lov 21.mai 1999 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett

Lov 10.februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker

Lov 17.juni 2005 om mekling og rettergang i sivile tvister

Lov 2.juli 1999 nr 63 om pasientrettigheter

Lov 31.mai 1918 om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige viljeserklæringer

Lov 1.desember 2006 om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven

Lov 17.juli 1953 nr 14 om barnevern (opphevet)

Internasjonale konvensjoner:

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Den Europeiske Menneskerettskonvensjon

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter

FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

Forarbeider:

Innst.O. nr 176 (1992-1993)

Ot.prp. nr.44 (1991-1992)

Ot.prp. nr.104 (1992-1993)

Ot.prp. nr. 76 (2005-2006)

NOU 1985:18 "Lov om sosiale tjenester mv"

NOU 2000:12 "Barnevernet i Norge"

Etterfølgende uttalelser:

Rundskriv Q-0973 *"Retningslinjer om midlertidige og foreløpige vedtak i akutte situasjoner"*

Rundskriv Q-1036 *"Retningslinjer om saksbehandling i barneverntjenesten"*

Brev fra daværende Barne- og likestillingsdepartement datert 28.08.2008 til landets kommuner: *"Bruken av barnevernloven § 4-6 – akuttvedtak"*: regjeringen.no – Barne-

og likestillings- og inkluderingsdepartementet – Dokumenter – Andre dokumenter –
Brev – Utvalgte brev

Høyesterett:

Rt.1984 s.289

Rt.1996 s.1203

Rt.2002 s.875

Rt.2002 s.908

Rt.2003 s.425

Rt.2006 s.1308

Rt.2007 s.561

Lagmannsrett:

LG-2002-2080

LF-2005-42475

Tingrett:

TSARP-2008-144499

TGJOV-2009-155619

TALST-2011-33434

TOVRO-2011-8166

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker:

FNV-2008-212-OPP

FNV-2008-218-AGD

FNV-2008-328-OSL

FNV-2008-319-OSL

FNV-2009-443-OSL

FNV-2009-3-AGD

FNV-2010-106-AGD

FNV-2010-202-OSL

Internasjonale avgjørelser:

Johansen mot Norge	Adele Johansen mot Norge 7.august 1996 Publisert: RJD 1996 s.979 (Kammer)
K og T mot Finland	K og T mot Finland 12.juli 2001 Publisert: 25072/94 (Storkammer)

Internett:

Hove, Harald *kommenterer bestemmelsene i barnevernloven* i Gyldendal Rettsdata

Lovdata Online: websir.lovdata.no

Gyldendal Rettsdata: abo.rechtsdata.no

Regjeringen: www.regjeringen.no

Barneombudet: www.barneombudet.no